571

POLIROM Top 10+

ȘTEFAN AGOPIAN

Manualul întîmplărilor

ȘTEFAN AGOPIAN Manualul întîmplărilor

POLIROM

ŞTEFAN AGOPIAN

Manualul întâmplărilor

Roman

EDITURA POLIROM

— 2021 —

Pe copertă: desen de Sorin Ilfoveanu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României:

AGOPIAN, ŞTEFAN

Manualul întâmplărilor: roman / Ştefan Agopian. – Iaşi: Polirom,

2021

ISBN: 978-973-46-8734-3

821.135.1

Printed in ROMANIA

ŞTEFAN AGOPIAN (n. 1947) a debutat editorial cu romanul Ziua mâniei (Cartea Românească, 1979). A publicat: Tache de catifea (Cartea Românească, 1981; Ararat, 1995; Gramar, 1999; Polirom, 2004, 2012); Tobit (Eminescu, 1983; Polirom, 2005, 2014; traducere în limba germană, Kriterion, 1989; Premiul pentru Proză al Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti); Manualul întâmplărilor (Cartea Românească, 1984; Humanitas, 1993; Polirom, 2014; traducere în limba Italiană, Felici Editore, 2012; traducere în limba germană, Verbrecher, 2018; Premiul Uniunii Scriitorilor); Sara (Eminescu, 1987; Paideia, 1991; Polirom, 2006; traducere în limba franceză, Actes Sud, 2015; Premiul revistei Amfiteatru pentru cea mai bună scriere beletristică a anului); Însemnări din Sodoma (Eminescu, 1993); Republica pe eşafod (Cartea Românească, 2000; Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti); Fric (Polirom, 2003; Premiul ASPRO pentru experiment în cadrul Târgului International de Carte Bookarest 2004 şi Premiul revistei Cuvântul la categoria „Superlativele anului 2003”). La Editura Polirom au mai apărut volumele Opere I. Însemnări din Sodoma, Drumul, Republica pe eşafod, Ziua mâniei. Manualul întâmplărilor, Tache de catifea (2008), Opere II. Sara, Tobit, Fric (2009) şi Scriitor în comunism (nişte amintiri) (2013; Premiul special al juriului USR şi Premiul revistei Observator Cultural, secţiunea „Memorialistică”).

Moartea pentru patrie

Oraşul se împrimăvăra repede şi luna aprilie izbucni ca o lumină în sufletele oamenilor, bucurându-i. Un vânt firav se răsfira peste case, poleindu-le cu o lumină aurie, nesfârşită. Pomii se scuturară ca o ploaie albă peste oraş, şi păsări bălteţe veniră, dornice de împerechere.

În anul 1807 erau la modă balurile muscăleşti, oamenii îl uitaseră pe Pasvanoglu şi turcii mai slăbiseră ţara, sleiţi de muscali.

În ziua a şaptesprezecea a lunii aprilie, Marin Ioan, dascăl la şcoala de la Colţia, se deşteptă buimac şi cu capul greu şi un soare ca un vierme îi sfredeli creştetul şi o aureolă ca un abur se încolăci peste el, batjocorindu-l. Şi alături de el, cu o pânză de mătasea broaştei acoperindu-i faţa, dormea horcăind alene Armeanul Zadic. Se bălăci o vreme în mocirlă şi copiii râseră ca bezmeticii, dar neştiind că el e anume dascăl la şcoala de la Colţia, râzând atunci şi mai tare şi aruncând şi cu ceva în ei, pentru ca batjocura să fie deplină şi sfârşită. Râseră deci, numai. Dar Marin Ioan, dascălul, nu le dădu atenţie. Culese un taler noroit cu Maria Tereza pe el, grăsana aia, şi câţiva sfanţi, numai că talerul era ciupit bine pe muchii şi asta îl amărî de tot. Ar fi vrut un taler din ăsta nou şi nu bont încă, cu Franţiscus, noul împărat peste Austrii şi alte ţări. Apoi îl scutură pe Armean, trezindu-l. Copiii râseră iar, dar departe acum. Armeanul Zadic se trezi şi culese câteva broaşte moleşite de căldură de pe el, apoi se sculă, dar nu ca oricare, ci mai întâi în patru labe, şi stând o vreme aşa, nici el nu ştia de ce, doar stătea şi nu se gândea la nimic în şanţul ăla puturos, apoi se culcă la loc. Ioan Marin, geograf adică, se gândi la cât de mare e lumea şi cât de puţin este el şi la

sfârşit. Cam când se gândea la toate astea, cum e lumea de necuprinsă şi el fiind nimic, ca un scuipat în apa asta puturoasă, Armeanul se sculă şi zise:

— Hai, bre, că e târziu!

Un soare verzui se aşternu peste ei. Armeanul Zadic ca un păsăroi slăbănog şi mocirlit tot îşi făcu vânt şi se înălţă peste întâmplările acestei lumi şi de acolo spuse:

— Hai să mergem să ne înrolăm, bre, la vodă Ipsilanti ca să-i batem pe turci, că o fi şi asta ceva. Nu le e frică muscalilor, nu mi-e frică nici mie. Da' ţie ţi-e?

— Nu, da' de ce să-mi fie? spuse Ioan

Geograful din mocirla lui. Nu mi-e frică nici de dracu'! mai spuse şi îşi făcu o cruce repede cu limba şi Armeanul Zadic scuipă în vânt şi îşi făcu şi el o cruce cu limba.

Vântul se prăvăli peste ei, înmiresmat, uscându-le hainele. Veni un câine şi îi mirosi o vreme, apoi dădu din coadă a prietenie şi se tolăni lângă ei. Armeanul Zadic se scotoci o vreme şi când găsi ce căuta, un ban, îl dădu câinelui. Câinele se ridică alene, mirosi banul, dădu iar din coadă şi pe urmă se aşeză.

— E prost, bre, câinele ăsta, sau ce dracu' are? zise Armeanul Zadic.

— O fi! zise Ioan, că de aia e câine. Şi iar: Să mergem că s-a făcut timpul.

Plecară într-o vreme şi câinele porni după ei şi pe urmă înaintea lor, după cum o fi avut chef.

— Asta, bre, parcă ar fi via lui Gheorghe Totoroază, spuse Zadic privind în jurul lui.

— O fi! spuse Ioan, da' eu zic că e a lui

Formion, ăla de şi-a trimis băiatu' la Paris, din care cauză a vândut via lui Radu Şonţu, care a dat-o în arendă lui Hristea ot Dumitru

Grecu pe una sută galbeni, zece zgriptori şi doisprezece sfanţi.

— Aha! spuse Zadic, da’ din câte auzii eu, Hristu Grecu zace de boală la muşchiul capului şi acum via o ţine unu, frate-său vitreg.

Tache Polihroni.

— Nu! spuse Ioan, Tache Polihroni e văr cu mine după mamă, n-o ţine el. O ţine ţiitoarea lui Hristea, una Maria Bonjescu.

Vorbiră aşa o vreme, spoi se tolăniră sub un nuc noduros să se mai odihnească şi câinele se tolăni şi el.

— Azi o fi vreo sărbătoare, spuse Zadic, de nu ne întâlnirăm cu nimeni.

— Or fi Floriile, spuse Ioan, că anul ăsta

Pastele cade devreme de tot.

— Bre, să ştii că azi e chiar Pastele şi noi nu ştiurăm deloc! spuse Zadic.

— Nu e! spuse Ioan, că dacă era trebuia să fi mers la înviere aseară şi noi n-am mers.

Soarele se ridicase în creştetul lor şi mirosea bezmetic a ierburi încinse de amiază.

De undeva, de departe, vântul aducea mirosul muşeţelului în nările lor.

— Bine am făcut, bre, că ne-am aşezat un pic ca să nu obosim prea tare. Cum a zis

Platon: Sufletul omului...

— Da, ştiu! spuse Ioan, Prudenţa, Tăria sufletească, Dreptatea, Cumpătarea. „Prudenţa ne arată cea dintâi Beatitudinea iar celelalte virtuţi ne poartă ca trei drumuri asemenea, spre aceeaşi Beatitudine”.

— Stau şi mă gândesc, bre, spuse Armeanul, de ce-o fi nevoie de patru căi, când una e prea de ajuns?

— Marsilio Ficino, spuse celălalt, arată că o singură cale ajunge: „căci prin acest dar pe care îl poartă în ei, unii înfruntă cu sufletul tare ori moartea pentru credinţă, ori

moartea pentru Patrie, ori moartea pentru părinţi”.

— Părinţii mei au murit de-acuma! spuse

Armeanul şi scoase de undeva o ploscă pe care o zgâlţâi şi plosca clipoci a plin pe jumătate şi cei doi se bucurară de clipocitul ei.

Băură o vreme în tăcere. Văzându-i aşa, câinele se ridică şi dădu alene din coadă. Armeanul turnă puţin din ploscă pe iarbă şi câinele linse lichidul fierbinte şi parfumat.

— Uite că bea, bre! se bucură Armea-Jiul. Ce crezi, o să se îmbete?

— Treaba lui, spuse Ioan, dascăl la şcoala de la Colţia. Spuse: Suntem şi noi undeva într-un colţ al Minţii Angelice, şi stăm acolo tăcând, dar aici vorbim şi bem. Dar şi vorbele astea şi băutura asta sunt acolo, numai că băutura n-o bea nimeni şi vorbele nu le spune nimeni, stau pur şi simplu printre alte vorbe şi lucruri şi nu se iscă nimic din asta, din stătu lor.

— Stau ca să fie, spuse Armeanul Zadic, apoi bău din ploscă, se înecă, tuşi, lăcrăma, iar tuşi, spuse: Acolo stau toate faptele noastre până la sfârşit şi noi nu le ştim deloc şi nu e osebire între ele, ca aici, fiindcă la început ori la sfârşit tot una e acolo.

Ioan luă plosca şi bău şi o vreme tăcură iar, în căldura acelei amiezi nesfârşite. Undeva departe, ca printr-o sticlă vălurită văzură nişte soldaţi făcând instrucţie. Se mişcau ca nişte păpuşi bine strunite. Apoi bubuiră puşcoacele de le ţineau la început pe umăr. Era o trupă muscălească pesemne, ştiură ei după o vreme de privit.

Apoi veni un pitic mustăcios, tulburându-i.

— Da’ bre, spuse Armeanul, dacă stai mata aici, de ce nu stai mai la o parte, să văd şi eu ce fac muscalii până la sfârşit.

— Acum se odihnesc, spuse Ioan Geograful care vedea printre picioarele piticului.

Piticul stătea mereu, crăcănat şi fioros. I se zbârlise mustaţa de furie şi broboane mari de sudoare i se scurgeau de pe frunte în ţărână.

— Al dracului pitic! spuse Armeanul înfuriat că tot nu vedea chit că muscalii ăia se odihneau acum.

Când sună o trompetă, piticul tresări şi spuse:

— Băi ăştia, voi ce faceţi aici?

Armeanul Zadic râse într-o doară.

— Bre, spuse, să ştii că nenorocitul ăsta de pitic caută ceartă cu noi pe căldura asta.

Ioan Geograful privi spre pitic şi spuse:

— Nu cred, că n-o fi aşa prost!

— Bre, să ştii că piticii suit proşti! spuse

Armeanul.

Trompeta sună din nou, strident, spărgând amiaza.

— Au venit mai mulţi muscali acum, spuse Ioan, care vedea iar.

Câinele se ridică şi hămăi scurt spre muscali, speriat parcă, apoi se culcă din nou. Câţiva pruni dintr-o parte îşi scuturară floarea alene, ca o ninsoare peste pământ, albindu-l.

— Ce-i, bre? tresări Armeanul într-o vreme.

— Nimic! spuse Ioan, numai că au plecat muscalii, şi pe urmă a plecat şi piticul.

— Auzi, spuse Armeanul Zadic, am putea merge să jucăm zaruri la Păsărică, da’ n-avem bani.

— Putem merge şi aşa! spuse celălalt, Ioan adică, cunosc eu pe unu de o să ne dea bani ca să jucăm şi dacă pierdem nu-i dăm nimic înapoi, iar dacă e invers îi dăm jumătate din câştig sau chiar mai mult, nu-mi aduc aminte acum.

Băură din ploscă până o goliră de tot, ca să nu mai

fie nimic de poftit în ea. Se simţiră mai uşori o vreme, de dorinţă, apoi iar avură chef să bea şi asta îi năpădi ca o negură şi fiecare se gândi la ceva frumos, ca să uite. Zadic la balurile muscăleşti unde intra mascat ca un turc şi speriind feticele asudate şi Ioan Geograful la ţara Engliterei, unde nu fusese niciodată» Pe urmă nu se mai putură gândi la toate astea, sau la altele care or fi fost în amiaza aceea călduţă şi înmiresmată.

Şi despre urma lor nu s-a mai ştiut nimic, decât aceste cuvinte de le-a scris Ioan pe o carte a sa, *Ghiografie*: „Să se ştie că această carte, ce se numeşte Ghiografie, adică scrisoarea a toată faţa pământului, o am cumpărat-o eu, cel mai jos iscălit, cu taleri şase”.

Cumpătarea

Iosif, Episcop de Argeş, se retrăsese la umbra unui nuc noduros, când cei doi dădură peste el, să-i strice liniştea, îi privi, murdari cum se arătau în după-amiaza aia, anul 1801, dar nu zise nimic din cauza căldurii. Dulăul Magog ridică numai capul spre cei doi străini şi mârâi scârbit înainte de a adormi din nou. Un clondir aburit cu vin stătea în faţa episcopului şi un ciubuc. Lumina galbenă ca mierea îi lovi pe cei doi în ochi în timp ce se mişcau uşor mai într-o parte.

— Nu credeam, bre, să văd la un loc un dulău Magog, un clondir cu vin, un episcop şi un ciubuc va spune mai târziu Armeanul

Zadic către Ioan Geograful.

— Vrei să spui popă, că nu ştiam pe vremea aia că e episcop, spuse Ioan şi sorbi din pahar.

Un călugăr tânăr le ţinea isonul.

— Ce-i? întrebă într-o doară Episcopul Iosif către cei

doi.

— Auzirăm că vreţi să angajaţi servitori, spuse Ioan, şi noi am fi tocmai potriviţi pentru treaba asta. Ştiu să scriu, să citesc şi să socotesc, spuse Ioan, ascunzând marea parte din ştiinţa pe care o poseda.

— Şi tu? spuse episcopul către Zadic, care, modest, se retrăsese mai într-o parte.

— Am fost lipscan, bogasier, cojocar subţire, cojocar gros, croitor, işlicar, calpacciu, cizmar, pantofar, cavaf, toptangiu, braşovean, marchitan, salvaragiu, abagiu, bumbăcar, plăpumar, ceasornicar, giuvaiergiu, argintar, tâmplar, zaraf, bărbier, cafegiu, tutungiu, tabacciu, brutar, simigiu, cofetar, obărlatnand, ostavciu, pârgar, rachier, cârciumar, băcan, pastramagiu, căldărar, boiangiu, şelar, telal, curelar, covaci, băieş, vivliopol, ceaprazar, găitănar, ibrişingiu, sticlar, tinichigiu, zugrav, tufecciu, fisicciu, surecciu, hangiu, arendaş, bocceagiu, legător de cărţi, cerşetor, mărgelar, ciubucgiu, măcelar, cherestegiu, dogar, vânzător de fier, bragagiu, şerbecciu, cerar, lumânărar de ceară, lumânărar de seu, dulgher, zidar, pescar, ulier, săpunar, samsar, pânzar, olar, turtar, fântânar, potcapier, vărar, alămar, precupeţ, bucătar franţuzesc, actor, tranzelar, fierar, potcovar, cuţitar, alagiu, basmagiu, halvagiu, trăistar, comisionar, amorez povarnagiu, vivliotichier, şmotrar, părunău, hristian, egăr, gealat, papagiu, cazangiu, pietrar, mămular, geambaş, pieptănar, caretaş, menghengiu, sârmagiu, spiţer, gelepiu, avocat, mătăsar, imingiu, pâslar, olangiu, şindrilar, matrapaz, meşciu, cordovangiu, şi nimic din toate astea nu mi-a adus bogăţia pe care o caut de atâta vreme, spuse Zadic, apoi sorbi din pahar.

Călugărul care le ţinea isonul îl privi admirativ.

— Fiindcă bogăţia cine ştie unde o fi!

spuse Ioan Geograful şi bău şi el.

— O vreme am fost poet! spuse Zadic, dar se uită în altă parte, nu la episcop. Eu am scris asta: „Că şedea pe tun călare / întrebând ce jalbă are”.

A, e vorba de Mavrogheny, spuse fericit călugărul.

— Mavrogheny! spuse sfinţia sa. Mai spune!

„Dete straşnică poruncă / de puse pe Popi la muncă!” spuse Ioan.

— Nu, asta n-am spus-o că nu eram prost. Când ai fost soldat multă vreme, nu mai spui prostii în faţa unui blid cu mâncare întins de un Episcop de Argeş.

Ioan Geograful tăcea şi nu zicea nimica, se gândea numai la întâmplările de le avusese înainte şi acum după atâta vreme, războaiele sub Mavrogheny şi foametea şi ciuma şi şcolerii.

— Şi auzi, bre, pe mine m-a angajat în locul dulăului Magog, să-i stau la picioare şi să mă mângâie pe cap, zicând că-i place părul meu sârmos. Mâncam bine şi din când urcând trebuia să latru.

— Aşa-i! spuse Ioan, lătrai.

— Ştii să latri? întrebă sfinţia sa privind la Armean.

— Ştiu! spuse Zadic.

— Ştie! spuse Geograful, în arhondologia mavroghenească figurează în lista câinilor care au lătrat de bucurie la venirea domniei, cu titlul de medelnicer.

— Latru la diferite întâmplări şi ocazii!

spuse Armeanul cu o figură lihnită.

— A lătrat când au venit străinii în ţară şi a stat un an pe mâncarea domniei pe degeaba! spuse Ioan.

Armeanul coborî de pe laviţă, se puse în patru labe, se plimbă de colo colo mirosind duşumeaua, apoi începu să arie a jale.

Un muşteriu îi dădu un picior şi zise:

— Taci, javră!

— E un mare artist, spuse Ioan Geograful şi se sculă.

Călugărului tânăr care le ţinea isonul îi păru rău de însoţirea cu ei. Armeanul se răsturnă pe spate şi îşi mişcă vesel labele din faţă. Ioan se duse la muşteriul care dăduse cu piciorul în Armean şi-i trase una în cap. Armeanul se sculă şi, cu ochii holbaţi, privi în jur căutând gâlceavă. Agita o săbiuţă, împungea aerul cu ea şi striga:

— Care-i ăla, care-i ăla, care-i ăla, dar nimeni nu voia să fie ăla.

Se duse la unul mai arătos şi se crăcăna în faţa lui:

— Crezi că ăsta e bun, bre? îl întrebă pe Ioan, dar acesta stătea iar mohorât la masă şi se gândea la cine ştie ce, la Englitera, ţara pe care n-o văzuse niciodată. Nu mai aşteptă răspunsul şi îi trase una în cap cu săbiuţa ăluia mai arătos, dar acela nu zise nimic. Se duse la masa lui spunând:

— Am ghinion, bre, am nimerit peste

Un nesimţit.

Băură în tăcere şi într-o vreme călugăraşul întrebă iar:

— Şi pe urmă ce-a mai fost?

O rază de lumină se strecură pe uşa hanului, înfiorându-i.

Armeanul se puse în patru labe în lumina aromitoare şi latră gros şi subţire, apoi urlă de-l apucară presimţiri negre pe Iosif, Episcop de Argeş. Dulăul Magog ridică scârbit privirea înspre cei doi şi-i cercetă o vreme, apoi adormi la loc.

— Un timp am locuit într-un butoi, spuse Zadic. Nu făceam decât să mâncăm şi să dormim şi din când în când să urinăm ca nişte câini pe poalele sfinţiei sale. Când ne era foame eram nişte potăi, când eram sătui eram dulăi fioroşi.

Tăcu şi se gândi la război şi la foamete şi la ciumă. Muşte mari bâzâind a somn stricau liniştea hanului.

Muşteriii, care or fi fost, plecaseră, numai cei doi şi călugăraşul stăteau la o masă mai într-o parte şi beau. De undeva veni hangiul şi se uită la ei a plată.

— Ce vrea ăsta, bre? întrebă Armeanul

Zadic într-o doară către Ioan.

Acesta nu răspunse. Călugăraşul ar fi vrut să plece, dar nu ştia cum s-o facă, să nu-i supere pe cei doi care şi aşa păreau supăraţi.

Nu te mai foi, bre, atâta, că ne strici gândurile de le-om avea! spuse Armeanul şi călugărul tresări speriat.

După o vreme Armeanul începu să spună:

— Pe urmă de plictiseală şi de atâta mâncare pe gratis ne-am apucat să facem un *herbarium* cu plantele de le găseam în jurul butoiului. Strângeam ierburile mai acătării şi le puneam la presat în cărţile sfinţiei sale.

Istoria naturală a lui Pliniu ne folosea ca îndreptar. Odată am furat un butoi cu vin şi ne-am ascuns în bibliotecă. Ne-am îmbătat aşa de tare încât Ioan mi-a citit toată noaptea despre plante. Nu după multă vreme am publicat „Catalogul plantelor din jurul butoiului”, la Academia Regală Engliteriană. Ce crezi, bre, spuse Armeanul, s-or fi hotărât ăia de la Academie să ne plătească ceva pentru lucrare?

— Nu cred! spuse Ioan. Cine plăteşte în ziua de azi ceva?

— S-ar putea să ai dreptate, spuse Zadic, nici noi n-o să plătim vinul ăsta.

Scoase de undeva o călimară şi privind filtre călugăr spuse:

— N-ai, bre, cumva o pană în plus?

— N-am! spuse speriat călugărul.

— N-are nimic, spuse Armeanul, cred că am eu.

Scoase o pană şi hârtie de calitate proastă şi se puse pe scris.

Când termină vântură hârtia să o usuce. Hangiul se holba la el ca un prost.

— Dă-mi sigiliul, bre! spuse către Ioan şi acesta i-l dădu.

Era un sigiliu uriaş, cam cât capul unui copil mărişor, cum nu mai văzuse nimeni până atunci. Topi ceară vreme îndelungată şi puse sigiliul.

— Nici sultanul nu are aşa ceva! spuse mândru de el Armeanul.

Hangiul plecase tot nedumerit. Băură din nou. Călugăraşul privea uimit la hârtie.

— După cum ţi-am zis, spuse Zadic.

Academia Regală nu ne-a plătit pentru lucrarea noastră. Am făcut un act prin care ne cedăm drepturile hangiului, în loc de plată pentru vin.

Ioan Geograful privea visător într-o parte. Zadic lăsase sigiliul şi ceara şi îşi juca săbiuţa de o avea la cingătoare.

De undeva veni întunericul ca o apă şi flacăra lumânării luptă o vreme cu el, neputincioasă parcă, le lungi umbrele hidoşindu-le, apoi se stinse. Dulăul Magog venit odată cu negura se strecură în sufletele lor. Ioan scapără într-o vreme amnarul şi o tresărire de lumină se făcu între ei şi întuneric. Lângă călugăr, dulăul Magog îşi lingea plictisit o labă.

În lumina aia ca untul, îngreţoşându-i, Iosif Episcop de Argeş râse, îşi turnă din carafa aburită şi bău cu poftă. Cei doi, tăvăliţi în praful de la picioarele sfinţiei sale, nu mai spuneau nimic.

Mai într-o parte dulăul Magog spuse:

— Proştii dracului!

— Iar a venit ăsta, bre! spuse Armeanul privindu-l pe Magog.

— Treaba lui! spuse Ioan. Dă-i ceva să bea!

Călugăraşul îi turnă şi Magog bău însetat.

— Ce-aţi făcut cu *herbariul* ăla? întrebă

Magog după ce bău.

Avea o privire stinsă şi lingavă.

— Ăsta n-o fi diavolul? întrebă călugăraşul.

— O fi! spuse Ioan într-o doară.

— Ce să facem, bre, l-am dat la Academia din Englitera şi am devenit celebri.

— Mare tâmpenie! spuse Magog şi iar bău dar mai puţin însetat acum.

Băură şi ceilalţi. Magog îşi întinse coada spre masă şi trase înspre el actul de-l scrisese Armeanul, îl citi repede şi râse.

Scoase cu chiu, cu vai şapte funduclii dintr-o pungă ponosită şi le puse pe masă. Aurul luci stins, mohorând lumina.

— Iau eu asta! spuse Magog şi făcu actul nevăzut.

— Ia-l, bre, că nouă nu ne face trebuinţă! spuse Armeanul, dar mai pune ceva la funducliile alea.

— Bine! spuse Magog şi îi dădu o agată filadelfă falsă.

Armeanul luă agaţa, o cercetă o vreme, apoi o puse într-un buzunar.

— Poate pot să păcălesc pe cineva cu ea, spuse.

Ioan ceru agaţa şi o cercetă şi el cu o privire indiferentă.

Magog râse, luă piatra înapoi şi frecând-o de cracul pantalonului făcu să apară pe ea chipul unei femei neasemuit de frumoase care le făcea bezele. O priviră o vreme în tăcere, apoi imaginea păli şi se stinse. Râseră încântaţi, numai călugărul nu râse, îi părea din ce în ce mai rău de însoţirea cu cei doi. Pe urmă Magog se făcu o pată de întuneric şi călugăraşul prinzând curaj începu să spună:

— Piei, spurcăciune, piei, spurcăciune, piei, spurcăciune! rostogolindu-şi ochii ca un apucat.

Când totul se termină pe călugăr îl apucă un sughiţ isteric.

— Stai să te sperii, bre! spuse Armeanul

Zadic şi îl împunse de câteva ori cu săbiuţa, dar sughiţul nu conteni.

Nu-i mai dădu nicio atenţie şi îi spuse lui Ioan:

— Magog mi-a spus că a scris când era tânăr o lucrare numită *Continentia*.

Călugăraşul tresări, fiindcă şi el scria o asemenea lucrare şi sughiţul i se opri brusc.

— Ai văzut, bre! se bucură Armeanul, că ţi-a trecut?

Umbre mari se strecuraseră în cârciumă şi miresmele serii îi învăluiră tainice. O răcoare plăcută le limpezi minţile stricându-le cheful de vorbă. Cerură vin proaspăt. Din gârliciul pivniţei veni o mucezeală rece, înfiorându-i. Erau singuri în han şi o vreme băură în tăcere. Profitând de neatenţia lor călugărul tânăr dădu să plece.

— Stai, bre, nu pleca, spuse Armeanul

Zadic, că n-am terminat. Să-ţi spun ce-a fost mai departe. Şi apoi: Nu ştii că n-ai unde să pleci? Peste tot e la fel!

O mohoreală trecu peste faţa lui Ioan, geograf la şcoala de la Colţia. Spuse într-o doară:

— N-ai unde, aşa-i! şi iar se gândi, poate, la ceva frumos, la înceţoşata ţară a Engliterei.

Călugărul tânăr se aşeză şi Armeanul vorbi:

— Suntem nişte actori nesăbuiţi şi veşnici.

Aşa a spus Alexandru când a poposit a doua oară în Persia. Se întorcea din India, cred, pe mare. Le dăduse deja daruri gymnosofiştilor, care îi încurcaseră minţile cu răspunsurile lor anapoda. Atunci a pus Calanos să se facă un rug de s-a urcat pe el şi a zâmbit celor adunaţi şi a zis

că are cancer la stomac şi le-a dat prietenilor o şuviţă din părul lui.

Când totul s-a terminat, o noapte fierbinte s-a lăsat peste pământ, înghiţindu-i.

Ioan Geograful râse anapoda şi zise:

— Calanos a apăsat în faţa lui Alexandru cu piciorul pe o băşică şi băşica s-a spart, da' întâi n-a apăsat prea tare şi băşica se tot aduna ba într-o parte, ba într-alta, lângă piciorul lui. Şi la urmă a zis că aşa e şi cu stăpânirea, care apasă cu piciorul pe băşică până când o sparge de tot.

Călugărul tânăr se foi speriat, fiindcă din câte înţelegea el, ăştia doi vorbeau împotriva stăpânirii.

— Şi Alexandru a zis că s-o lase dracu' de băşică şi mai bine să se îmbete, spuse Ioan şi vorbele lui se aşternură peste lume mohorând-o.

— Alexandru Machidon nu putea să spună aşa ceva! spuse călugărul, dar nu prea convins. A zis că să-i dea daruri lui Calanos, asta a zis. Aşa scrie peste tot.

— Da' ce-a spus după ce i-a dat daruri nu scrie, aşa că poate a spus tocmai asta cu băutu, spuse Armeanul. Toată lumea ştie că

Alexandru era cam beţiv.

Veni iar Magog care spuse hodoronc-tronc:

Era un beţiv înrăit! apoi se aşeză pe un butoi gol.

— Urmează acum „soluţiunea membrului al doilea din prima chestiune”, spuse

Armeanul Zadic, adică dacă era afemeiat.

Magog se băgă iar şi spuse:

— „Şi prea-înţeleapta Heloys / din vina cui scopit rămas-a”.

Băură ultimele rămăşiţe de vin şi aburii beţiei li se adunară de prin mădulare spre centru, îndesindu-se.

— Chestiunea nu poate fi lămurită aşa, spuse Ioan.

Se ridică de pe laviţă şi se aşeză în patru labe în mijlocul camerei.

În urma lui se aşeză Armeanul *Zadic*, apoi călugăraşul. Magog făcu ce făcu şi se băgă în faţă. Stătură o vreme astfel, parcă nehotărâţi, apoi Magog dădu semnalul de pornire fluturându-şi coada ca un steag.

Unul după altul porniră prin noapte spre Egipet.

ARTA RĂZBOIULUI

1

Se înlumina încet în sâmbăta aceea a sfinţilor Evsignie, Nona şi Fabie, ca un tăiş ştirb râcâind întunericul din jurul trupurilor noastre se arăta ziua şi nevolnică. Clopotele bătură alene şi o pieliţă de lumină ca o scufie se aşternu peste oraş. Strigoii, care or fi fost, dănţuiră pentru ultima oară, răsuflară cu îndoială din lumina lăptoasă şi se aşternură la drum. Un înger nevăzut ochilor lumii făcu repede ordine în grămada lor, împingându-i spre altă noapte şi ei, jucăuşii, se duseră nepăsători într-acolo.

Cei doi, Armeanul Zadic şi Ioan, geograf la şcoala de la Colţia, priviră în urma lor cum se duc şi ei rămânând.

Stai, bre, nu pleca şi tu! spuse

Armeanul mai mult într-o doară către înger

§» Acela rămase şi o vreme stătură la taifas despre una şi despre alta şi la urmă îngerul le citi scrisoarea lui Franciscus Craneveldius către Nicolae Olahus:

„Preastrălucitule bărbat, de curând, după ce soţia mea a fost la Louvain şi s-a întors acasă, ca după un exil, s-a făcut, cum se întâmplă în timpul discuţiilor, menţiune despre excelenţa-ta. Atunci ea a spus: Vai, îmi amintesc că nu mi-am ţinut cuvântul, nu m-am eliberat de obligaţia

luată prin făgăduirea brânzeturilor anul trecut, când doream tare mult să cunosc unele condimente ale mâncărurilor cum se fac în Ungaria, de aceea mi-am notat să mă eliberez cât mai repede de această obligaţie şi să trimit un om să aducă preparate de Leyda.

Nu am trimis bucate din cele vechi şi învârtoşate, ci mai moluţe, deoarece, dacă ascultăm de indicaţiile medicilor, brânza este atât mai prielnică sănătăţii, cu cât este mai apropiată de starea laptelui, iar cele învârtoşate sunt greu digerate de stomac”, şi altele.

Şi o vreme vorbiră despre consistenţa alimentelor, cum sunt ele mai potrivite pentru trup.

— Dacă ingerăm alimente de consistenţă exagerată se iveşte boala, spuse Ioan dovedindu-şi astfel ştiinţa.

Armeanul spuse şi el ceva despre purgaţie, şi despre scaunele biloase:

Scaunele biloase, asta e dovedit, spuse el, arată o afecţiune la faringe. Şi nu de mult mi s-a întâmplat să văd o cântăreaţă care îşi pierduse vocea. I-am cercetat scaunele vreme de trei zile şi absenţa bilei mi-a dovedit că afecţiunea nu e de la faringe, ci e de natură psihică.

Îngerul povesti şi el întâmplarea unui orator care treptat îşi pierdea vocea, apoi trebui să plece regretând.

Cei doi rămaseră singuri la marginea acelei dimineţi ce se ivea peste lume. Câţiva şobolani robotiră veseli pe la picioarele lor, unul mai prost chiar încercând să se caţere pe piciorul Armeanului, care îi dădu plictisit una peste bot, alungându-l. Şobolanul se duse la Ioan şi acesta îl apucă de coadă şi-l ridică spre geam. Lighioana îşi zbătu cât mai cu folos lăbuţele roşietice şi chiţăi a milă.

Lasă-l, bre! spuse Armeanul, că-mi umple sufletul de jale.

Dar Ioan nu-l lăsă, îl puse în firida ferestrei şi o vreme se uită la el cum încremenise de frică.

— Ce-ar fi, bre, să-l mâncăm? spuse

Armeanul cu o voce lihnită. Scoase din buzunarele nădragilor o căpăţână de usturoi şi i-o arătă lui Ioan, îl facem ostropel.

Ioan se gândi o vreme, apoi dădu din cap a încuviinţare. Ideea îi mai înveseli puţin şi în febra ei mai prinseră trei şobolani şi îi gâtuiră. Priviră fericiţi la leşurile lor şi Armeanul începu să spună o poezie:

„Leşurile cu leşie / Leşii cu leşinătură / Le şi dau o pupătură”.

Dar Ioan îl opri la timp fiindcă o ureche mare se făcuse în zid, curioasă. Urinară în pâlnia acelei urechi, apoi scuipară în ea şi urechea se făcu iar înapoi, un zid mucezit şi umed.

— Trei ani în Anatolia am fost bucătar, spuse Zadic şi se aşeză turceşte pe jos.

Ioan puse tacticos cele trei leşuri în faţa lui şi privi.

Armeanul luă primul şobolan şi umflându-se în plămâni îi suflă în fund până îl făcu de două ori ca la început, astupă gaura cu un deget şi răsuflă uşurat. Scoase degetul brusc şi trupul animalului fu aruncat afară din piele cu o bufnitură de puşcoci, care îl sperie pe Ioan.

— He, he, he! râse Armeanul Zadic şi repetă operaţia încă de trei ori. Le sfâşie burta cu o unghie ce şi-o ascuţise multă vreme pe zid şi le scoase măruntaiele.

— Nu sunt prea graşi! spuse Ioan ca să spună ceva, dar nu mai avea chef de nimic.

Armeanul se sculă, luă un blid de cositor aruncat într-un colţ şi puse cele trei bucăţi de carne în el. Ioan începuse deja să cureţe usturoiul şi un miros plăcut le gâdilă nările şi le schimbă gândurile triste de le-or fi avut.

Trebuiră să întrerupă o vreme, fiindcă veniră patru gealaţi cu priviri de oameni nedormiţi şi îi bătură până se plictisiră, îi lăsară leşinaţi într-un colţ şi plecară.

Primul se trezi Ioan. Nu-şi aducea aminte unde este, aşa că îl întrebă pe Armean. Vocea lui Ioan îl hotărî pe Armean să deschidă un ochi uriaş de-l avea în mijlocul frunţii, ca un ciclop.

Clipi nedumerit din ochiul acela şi spuse:

— Nu ştiu, bre!

Încercă să-şi pună ochii la loc, o vreme; dar nu reuşi. Dintr-o parte Ioan spuse:

— „Cei ce au o boală potrivită cu constituţia, temperamentul şi vârsta lor, precum şi cu anotimpul, sunt mai puţin primejduiţi” dar asta nu-l linişti deloc pe Armean. Privea nedumerit lumea cu ochiul din mijlocul frunţii şi lumea se înfigea în ochiul lui, netrebnică, speriindu-l.

Răsfirându-se printre pietrele zidului se ivi un păsăroi în faţa privirilor lor.

— Cine-i, bre, păsăroiul ăsta? întrebă

Armeanul într-o doară.

Păsăroiul se aşeză în faţa lor turceşte şi îi privi cu milă.

— Sunt păsăroiul Ulise! spuse într-o vreme şi-şi adună aripile a călătorie.

2

Un cer vineţiu se făcu peste ei şi începu să fulguiască arar şi trist. Câini mari, lupeşti, îi lătrară peste câmpuri, înfrigurându-i.

Păsăroiul îşi întoarse capul în armura ruginită şi spuse:

— Trebuie să fie un han pe aici!

Zdrăngăniră din fiarele pe care le purtau şi se urniră mai într-o parte. O amiază anume se făcu şi gerul se puse peste armurile lor ca o haină, întregindu-i. Zăpada arară le

muia paşii şi gândurile. Ioan spuse într-o vreme:

— Aşa ningea şi peste Englitera!

Să nu mai vorbim de asta! spuse păsăroiul şi dorinţa de a ucide licări în ochii lui. Se lăsară pradă acelei dorinţi, depărtându-se de ninsoare.

Un han ca o cetăţuie se ivi deodată în faţa lor. îl cercetară alene şi parcă nedumeriţi. Era din cărămidă roşie, un roşu stacojiu acum din cauza gerului. Avea acareturile bine orânduite şi părea pustiu. Un semnal ca de trompetă strică liniştea care o fi fost, dar după asta nu se întâmplă nimic. Porniră mai departe aproape fericiţi. Deodată pe zidurile care înconjurau hanul începu să se mişte ceva, apoi bubui ceva ca un puşcoci şi un norişor de fum se ridică spre cer. Un plumb zdrăngăni în tinicheaua care acoperea pieptul lui Ioan.

— Ce-i, bre? tresări speriat Zadic auzind zgomotul.

— Ăştia din han trag în noi! spuse păsăroiul Ulise.

Mişcarea se înteţise, peste ferestrele ca: nişte ochi trişti se aşterneau obloane înnegrite de vreme, apoi porţile trase de o mână – nevăzută şi lenevoasă se închiseră. Sâneaţa bubui iar, aidoma, spărgând liniştea, din nou un norişor de fum înveselind privirea şi o bucată de plumb fierbinte sfârâi într-o băltoacă la picioarele Armeanului. Priviră o vreme bucata aia de plumb şi Armeanul spuse la sfârşit:

— Era să fiu nimerit!

Păsăroiul Ulise clămpăni din cioc şi spuse:

— Trebuie să ne pregătim de luptă!

— Vom lupta! spuse Armeanul şi-şi scoase puşcociul de-l avea în spinare, apoi crăcanul şi îl înfipse în noroi. Ioan desfăşură un steag zdrenţuit şi-l puse alături de crăcan.

O vreme statură ca proştii şi-l admirară cum fâlfâie alene.

Ăia din han traseră încă o dată, o salvă acum şi plumbii le şuierară pe aproape stârnindu-le pofta de luptă.

— Habar n-au să tragă! spuse Armeanul, voi trage şi eu!

Cotrobăi o vreme prin tolbă până găsi pulberea şi un plumb uriaş, spăimântător. Ioan se apucă şi calculă viteza vântului şi distanţele, pe urmă i le spuse Armeanului. Plictisit, păsăroiul se aşezase în noroi şi îi privea. Armeanul băgă pulbere câtă trebuia, apoi puse puşcociul uriaş în crăcan şi spuse:

Ei, vezi ceva? către Ioan care cerceta hanul cu o lunetă. –:

Vor trage! spuse Ioan.

Aia din han traseră şi un plumb nimeri în plosca păsăroiului din care începu să curgă un şuvoi firav de vin. Păsăroiul puse o gheară pe gaură şi şuvoiul încetă. Dinspre han se auziră urale.

— Ia dă-mi, bre, şi mie luneta să văd şi eu! spuse Armeanul.

Luă luneta şi privi o vieme căutând o ţintă mai acătării.

— O să trag în cocoşul de pe casă! spuse după o vreme plictisit parcă.

— L-ai văzut pe bărbos? întrebă Ioan.

— Nu merită ditamai plumbul! spuse

Armeanul.

Se atârnă de puşcoci şi începu să ochească într-un fel savant şi greoi. Păsăroiul fâlfâi din aripi a plictiseală.

— Stai, bre, locului, spuse Armeanul, că nu pot ochi!

Se foi în jurul puşcociului o vreme şi când nimeni nu se mai aştepta, se auzi o bubuitură năprasnică, Armeanul zbură prin aer şi căzu în noroi cât era de lung. Puşcociul căzu lângă el, noroindu-se.

— Lovit! spuse Ioan calm privind prin lunetă. N-a mai

rămas nimic din nenorocitul ăla de cocoş de tablă.

Armeanul Zadic se sculă greoi, ceru luneta şi privi o vreme.

Păsăroiul Ulise care vedea fără lunetă spuse:

— Bărbosul ăla a leşinat de frică. Acum îi dau cu oţet pe la tâmple.

— Văd! spuse Armeanul fericit, praf îi facem! mai tragem o dată şi pe urmă se predau. Acum o să trag la nimereală.

— Nu! spuse păsăroiul Ulise.

— Bine! spuse Armeanul. O să trag în broasca de la poartă.

Îşi luă puşcociul, îl curăţă de noroi şi-l puse pe Ioan să calculeze toate de trebuinţă.

— După ce tragi năvălim repede şi-i ocupăm, spuse Ioan şi se apucă de calcul.

— Bărbosul ăla şi-a revenit! spuse păsăroiul, şi dă din mâini ca un nebun.

— O să-i pârlesc barba, spuse Armeanul, când vom năvăli peste ei.

Se noroise rău şi glodul începuse să se usuce pe el într-o culoare albicioasă, urâtă. Ăia din han traseră o nouă salvă şi norişori de fum se încolăciră spre cer. Plumbii zburară pe lângă ei ca nişte muşte adevărate, enervându-i.

Ioan îi spuse cifrele Armeanului şi acesta se pregăti de tras. Trase şi totul se repetă: Armeanul zbură prin aer şi căzu în noroi şi puşcociul căzu alături de el. Păsăroiul zbieră ura şi pomi la atac. Ioan nu strigă nimic, îşi scoase sabia uriaşă de o avea la brâu, privi la Armean şi spuse:

— Hai!

Armeanul îşi scoase săbiuţa, îi luci tăişul în frig şi spuse:

— Hai!

Porniră unul lângă altul spre han. Păsăroiul Ulise era undeva în faţa lor şi urla ca un apucat. În poarta hanului se căscase o gaură mare, plină de întuneric. Aerul rece le vâjâia în urechi, stârnindu-le pofta de luptă.

3

Precum ordin ai dat aşa am făcut. Fiind toamnă şi vreme de călătorie, nu am pregetat în căutarea celor trei. Acum o lună am străbătut drumul Tâfgoviştelui şi m-am odihnit în fiecare han din drum şi ochiul şi urechea mea au stat deschise şi atente, ba chiar unii zicând din aceasta: „Uite un spion”. Mie nu mi-a păsat de ei, numai pe unul a trebuit să-l denunţ din cauza limbii lungi ce şi-a dovedit-o, zicând mereu: „Uite un spion, uite un spion, uite un spion!” şi atrăgând atenţia celor care or fi fost pe acolo asupra mea. Era în luna noiembrie, cum am mai spus, şi tot umblând am văzut şi am auzit că duşmanii domniei sunt prea destui, aşa că trasul în ţeapă, belitul de piele, smulgerea limbii, tăierea mâinii, scoaterea ochilor, bătutu-n cuie precum şi altele ce ne feresc de duşmani, cum ar fi închiderea la Plumbuita, confiscarea averii, expulzaţiunea, aruncarea din Turnul Colţia, înecarea în râul Bucureştoaia ar trebui şi ele împătrite pentru a face cât de cât faţă puhoiului de răuvoitori. Eu am numărat şi am însemnat pe toţi aceia ce ţi s-au arătat împotrivă şi socot că sunt cam la zece mii numai în hanurile din drumul pe care l-am străbătut.

Negăsindu-i nicăieri pe cei trei am luat-o apoi spre Craiova profitând de ultima vreme bună a anului, ca să-i caut şi găsindu-i să-ţi pot arăta capetele lor în traistă atunci când voi descăleca în faţa Ta şi Tu să te bucuri şi să-mi dai plata de cuviinţă, cum ne-am înţeles după ce am

venit din Turcia.

Am colindat din han în han, ba chiar un boier scăpătat de pe lângă Craiova m-a invitat în casa lui crezând că sunt un agent revoluţionesc, ca să-mi spună că el e gata să răscoale împotriva domniei, numai că nu ştie cu cine să se însoţească. După ce i-am băut vinul coclit, i-am spus că e un prost şi l-am trecut pe lista cea neagră, şi anume la aceia ce trebuie aruncaţi din Turn. Şi niciunde pe unde am umblat nu am dat de urma celor trei, oricât am întrebat şi plătit. Am aflat însă alţi duşmani, nespuşi, ai domniei, după socotelile mele cam la cincisprezece mii, fără să socotim Craiova unde n-am intrat încă.

y.

Îţi scriu acestea pentru ca să ştii. Negăsindu-i pe cei trei iar, m-am dus la un han unde hangiul e un om de-al nostru şi am ajuns aici cam la sfârşitul lui noiembrie, când a dat prima lapoviţă şi s-a arătat oarecum a iarnă. Unii chiar zic că nu mai e iarnă cum a fost mereu, din cauza nebuniei Tale care ai întors toate cu fundu-n sus. Vorbele astea le zic şi le cred aproape toţi, aşa că nu i-am mai trecut pe listă. Dacă spânzuri pe orişicine, la întâmplare, poţi fi sigur că ai spânzurat un duşman.

Fiind vreme rea după cum am mai spus, m-am oploşit în han pentru sfintele sărbători ce se întrevăd pe aproape şi nepierzând timpul am trecut pe curat listele ce le-am făcut cotrobăind ţara, ba chiar hangiul mi-a dictat şi el vreo cincizeci de nume noi, din cele mai periculoase, şi spunându-mi că în Craiova duşmanii sunt nenumăraţi. Eu cred însă că nu sunt mai mulţi de zece mii. Urmează lista cu cei ce au zis că.

4

Fumul iute al pulberii se risipi încet lăsând să se vadă

câte puţin din lumea nefiresc poposită de iarnă. Căsoaia roşiatică a hanului se ivi netrebnică privirii lor războinice. De pe ziduri cineva hohoti alene înspre ei şi trişti păşiră spre luptă. Scârţâind se deschise o poartă dintr-o parte şi unu cu o cheie uriaşă în mână începu să le strige tot felul de batjocuri şi să le imite mersul ţanţoş şi nebiruit. Apoi deschise cât putu poarta şi unul câte unul ieşiră câini îmbăloşaţi de furie, ca nişte viţei tâmpi, lătrară scurt către cerul ca o piele de tobă spartă, apoi haita porni spre ei.

Sunt câini din cei numiţi moloşi!

spuse Armeanul calm.

Ştiu! spuse Ioan şi se opri.

Păsăroiul Ulise era undeva mai în faţă şi fugea încă înspre han în armura lui greoaie şi zdrăngănitoare.

— Ăştia sunt cei mai răi! Se obţin din încrucişarea unui lup cu o stimfalidă! spuse

Armeanul.

Prinse să fulguiască arar, încremenind peisajul.

— Lullius i-a clasificat primul, în 1480, după mărimea colţilor, de atunci nu s-a mai ocupat nimeni de ei, spuse Ioan. Strigă apoi la păsăroiul Ulise şi acesta se opri ca un mecanism greoi şi după ce se opri întoarse capul.

— Ce-i? spuse, dar nu mai aşteptă răspunsul.

Un molos uriaş zbura prin aer spre be – regata lui Ioan, clămpăni din fălci a dorinţă.

— Sări! spuse Armeanul. s

Şi Ioan sări cât putu de sus, se desprinse o palmă de pământ şi botul fiarei se izbi de pieptarul de oţel, se auzi un schelălăit şi animalul se prăbuşi la picioarele învingătorului.

— Stimfalidele s-au îndrăgostit în Antichitate de lupi, spuse Ioan, de-abia mai târziu s-au lăsat fecundate de ei, cam pe la anul o mie, apoi oţelul sabiei străfulgera prin aer şi primul molos încremeni pentru totdeauna. O stimfalidă

firavă se ivi din trupul lui, le râse subţire în nas, apoi zbură veselă în altă parte.

— Asta nu era o stimfalidă? spuse păsăroiul care venise acum lângă ei.

— Ba da! spuse Ioan şi privi spre haita care se oprise strategic mai într-o parte.

— Mă duc să vorbesc cu ea! spuse păsăroiul Ulise şi dintr-un salt ieşi din armură, apoi îşi luă zborul greoi.

— Al dracului păsăroi! spuse admirativ

Armeanul Zadic.

Câinii moloşi îşi ridicară boturile spre cer şi începură să urle a jale în urma păsăroiului. O clipă totul rămase aşa, apoi lupta începu cu mai multă furie. Armeanul omorî şi el un molos cu săbiuţa lui scurtă, i-o strecură între coaste cu dibăcie şi când îi atinse inima, molosul spuse:

— Mă predau! se răsuci de două ori în jurul botului şi căzu răpus. Stimfalidă din el nu vru să iasă oricât o îndemnă Armeanul cu lovituri de picior, ba chiar şi cu vorbe. Alţi doi moloşi îl atacară pe la spate înfigându-şi colţii în apărătoarea de oţel a piciorului şi trebui să se întoarcă. Văzându-l că se întoarce moloşii fugiră laşi. Reuşi să cotonogească pe unul dintre ei care ieşi din luptă în trei picioare. Celălalt se întoarse după o fugă pripită, îl privi pe Armean în ochi şi îşi rânii colţii. Estimp, Ioan omorâse şi el un molos şi se lupta cu alţi doi care îl încolţiseră rău. Armeanul aruncă o privire spre molosul din faţa lui, care zâmbi nemernic, apoi se uită la Ioan cu coada ochiului, văzu cât de rău o duce şi dintr-o săritură fu lângă acesta, îşi lungi cât putu braţul înarmat cu săbiuţa şi-l plesni pe molosul mai apropiat al lui Ioan retezându-i coada. Molosul pe care îl părăsise rânji iar şi se avântă în luptă zbierând: – Care pe care!

Se izbi ca un bolovan de Armean, răsturnându-l, apoi, forfecându-şi fălcile, îi căută gâtul. Armeanul se

rostogoli prin mocirlă căutând să-l strivească pe molos cu greutatea trupului şi când îşi dădu seama că nu a reuşit, molosul era iar peste el, cu fălcile căscate larg înspre gâtul firav ce se ivea din haina de oţel. Armeanul privi în sus, spre cerul ca o lentilă de Amsterdam fumurie din care ningea alene şi trist. Ioan era şi el Prăbuşit acum şi doi moloşi încercau să-i smulgă haina de oţel care îl apăra.

Din han se auziră urale şi un steag se ridică peste ziduri, îmbărbătându-i pe molosi

Fălcile se căscară şi mai tare, leneş parcă, clămpăniră o dată în gol, prevestind, apoi se căscară iar.

Ioan se răsuci brusc şi cu o opinteală îşi înfipse un pinten în ochiul holbat al unui molos care fugi schelălăind, îşi scoase pistoalele furios şi al doilea molos se izbi de un plumb ca nuca răscolindu-i măruntaiele, apoi molosul se prăbuşi învins.

Armeanul privi fălcile alea, îşi făcu o cruce cu limba şi repede îşi vârî pumnul înzăuat în gura melosului încercând să oprească moartea o clipă. Tot atunci trase şi Ioan din al doilea pistol şi molosul se prăbuşi în el însuşi ca într-un gol primitor şi veşnic. Armeanul se sculă greoi, cu mâna prinsă între fălcile încleştate, mânui săbiuţa şi curând în loc de mână avea un cap uriaş de molos care se uita la el cu o privire apoasă. Ceilalţi molosi văzând acestea schelălăiră învinşi şi se dădură robi pe viaţă celor doi. Uralele încetară pe ziduri şi steagul fu coborât pentru o vreme. De undeva din aer se auzi un zgomot ca atunci când pui un cearşaf ud în vânt.

5

Lista cu cei ce *au zis* că:

Radu Gaba – a zis că nu e bine.

Gheorghe Juruc – a zis că Trăiască revoluţiunea.

Ioniţă Sufletrece – a zis că cu turcii era mai bine.
Serafim Mutu – a zis de legea pruncilor.
Ghiţă Pănescu – a zis că nu e sare.
Sotir Ţăranu – a zis că Domnul e hoţ.
Nae Ionescu – a zis că e mai bine în Englitera.
Manu Gheorghe – a zis că are galbeni cinci,
Ioan Alexandrescu – a zis că visează urât.
Ioan Dedu – a zis că nu mai dă biru.
Vasile Lungu – a zis că i s-a urât cu răul.
Vasile Guţoi – a zis că gata.
Vasile Pahonţu – a zis că fire-aţi ai dracului.
Vasile Lepădatu – a zis că nu e Dumnezeu.
Vasile Prună – a zis că îşi taie vaca.
Vasile Cocoş – a zis că nu face copii.
Vasile Tobearcă – a zis că n-are izmene, d-aia.
Vasile Blidaru – a zis că mai bine ţigan.
Vasile Bonjescu – a zis că pleacă în Franţa.
Vasile Şonţu – a zis că n-are o puşcă şi iarbă.
Gheorghe Zgârceanu – a zis că să nu te pui cu grecii.
Gheorghe Epitis – a zis că bine.
Gheorghe Zatu – a zis că mai bine tace.
Gheorghe Hera – a zis că pleacă în pădure.
Gheorghe Caragic – a zis că se poate şi mai rău
Gheorghe Vizulea – a zis că îl umflă râsul.
Gheorghe Zăbavă – a zis că e ciumă tot la doi ani.
Gheorghe Totoroază – a zis că nu vine o ciumă.
Hadrian Hartic – a zis că face ceva pe domnie.
Hadrian Viziru – a zis că pute.

Asta este după cum am spus lista. Mai sunt şi altele, dar nu le-am lucrat încă din diverse întocmiri ce mi le-ai cerut pentru ordonare şi firească alcătuire. Acum vremea este din nou rea şi încă de ieri m-am apucat de lista cu cei ce au făcut rău orânduirii, nefăcând nimic. E o listă lungă şi greu de muncit la ea, noroc că vremea se arată potrivită

tocmai acestei lucrări, fiind iarnă aproape în luna noiembrie, şi după cum se ştie, luna noiembrie e cea mai potrivită pentru lucru cu pana şi cu gândurile minţii. Hangiul încearcă să mă ajute şi el cum poate mai bine, dându-şi cu părerea, dar e greu de cap şi cam lenevos, aşa că mai rău mă încurcă, este totuşi un om de-al nostru şi plin de zel, iar ăştia sunt prea puţini. Altfel e cinstit şi un bun denunţător.

Scriind şi lucrând la toate acestea s-a făcut ora patru din azi şi cam pe la ora asta a venit hangiul şi mi-a spus să las lucrul care mă frământă şi să mă uit pe fereastră că vin duşmani nepregătiţi pentru han şi puzderie. M-am ridicat de la masă şi, calm, m-am uitat pe fereastră. Afară ningea alene peste lume şi o lumină cenuşie şi nevrednică se izbi privirii mele. Am privit îndemnat întruna de hangiu şi nu am văzut altceva decât ninsoarea aceea umplând fereastra şi destrămându-se în privirea mea. Calm, i-am cerut hangiului luneta ce mi-am cumpărat-o pentru cercetarea lumii mai îndeaproape şi care îmi face atâta trebuinţă. Nimic nu părea deosebit de altă dată, când, obosit de atâta lucru, mă duceam la fereastră şi-mi odihneam ochii obosiţi de scrisul pe hârtie. Am luat luneta şi lungind-o după trebuinţă am privit. Luneta, după cum ştii şi Tu, e alcătuită în aşa fel încât privind de departe să vezi ca şi cum ai fi acolo, în timp ce îmi potriveam luneta hangiul se tot agita şi spunea că e prăpăd şi alte grozăvii, ba chiar într-o vreme fugi undeva şi se întoarse cu o sabie turcească şi agitând-o încolo şi încoace nu mă lăsa deloc să privesc. I-am spus să stea liniştit şi să-mi dea mie comanda dacă într-adevăr se arată a primejdie. A spus că mi-o dă şi s-a liniştit oarecum putând şi eu să mă uit. Nu mă încerca nicio teamă privind, ba chiar bucuria ce ţi-o dă aproapele începu să-mi cuprindă sufletul ca şi altă dată. Şi tot cercetând, i-am zărit lângă o pădurice fără trebuinţă în

hotarul hanului. Erau cam la o sută şi bine înarmaţi, având chiar şi un tun pe care se pregăteau să-l folosească împotriva noastră. Ştiind eu prea bine ce e un tun am simţit o tulburare războinică cuprinzându-mi sufletul. Şi iar cercetându-i, am văzut fitilul aprins şi gaura aia mare şi neagră înghiţindu-mi privirea. Şi din ea s-a făcut o străfulgerare nespusă şi o ghiulea cât capul unui copil porni spre noi, vâjâind.

A căzut undeva peste olanele acoperişului şi spărgându-le s-a prăbuşit în pod şi din pod a căzut fierbinte şi aducătoare de moarte în odaia noastră. S-a rostogolit o vreme din avântul iniţial prin cameră, răsturnând lucrurile, apoi s-a oprit la picioarele mele fumegând. Hangiul a leşinat din această întâmplare şi o vreme a trebuit să încerc să-l trezesc şi chiar am reuşit.

Temător s-a apropiat de ghiulea şi cercetând-oovremeazis:

— E ceva aici, nu ştiu ce!

Am lăsat deoparte luneta şi m-am aprooiat într-o gaură a ghiulelei se vedea, fumegând încă, un petec de hârtie. L-am luat de acolo şi desfăcându-l, am putut citi cu uşurinţă aceste cuvinte:

„Predaţi-vă, laşilor!”

6

Începu să se întunece repede peste ei şi dinspre han vântul le aduse în nări miros îmbietor de mâncăruri, ba chiar o vreme Armeanul crezu că a auzit pocnetul unei sticle pline, desfăcută cu îndemânare, precum şi gâlgâitul pe care îl face când o deşerţi într-un gâtlej însetat.

— Ţi s-a părut! spuse după un timp Ioan şi privi mohorât în jurul lui.

— Se poate! spuse Armeanul şi salivă zgomotos cu

gândul la cheful pe care îl fac aia din han.

Păsăroiul Ulise, mai într-o parte, cerceta stimfalida pe care o avea prizonieră într-un borcan cu pereţi subţiri şi legat la gură cu o cupă.

— Mai las-o dracului de stimfalida, bre spuse Armeanul, că a dat noaptea peste noi

Stimfalida spuse şi ea cu voce subţiată de pereţii borcanului că da, s-o lase în pace apoi scuipă înspre păsăroi.

Păsăroiul râse şi o clătină de câteva ori lovind-o cu capul de pereţi şi năucind-o. Se întoarse spre cei doi şi spuse:

— Trebuie să ne facem o tabără!

Începură fără chef să-şi sape un bordei şi după o vreme, plictisiţi, se aşezară pe mormanul de pământ pe care îl făcuseră şi Ioan îşi scoase plosca şi le dădu să bea din ea să mai prindă chef. Dinspre han se auzeau zgomote de petrecere, ba chiar şi un hohot de râs care îi umplu de fiere. Câinii-moloşi-sclavi-pe-viaţă ridicară capetele şi începură să urle a jale. Armeanul se sculă şi le dădu o căpăţână de zahăr nerafinat pe care o a-ea prin buzunare, s-o ronţăie şi să tacă. Câinii mulţumiră pentru dar şi se apucară să lingă fericiţi zahărul. Stimfalida din borcan vru şi ea zahăr şi Armeanul îi dădu o bucăţică.

Stăteau zgribuliţi şi o noapte urâtă se făcu peste ei, înghiţindu-i, strivindu-le pn-virea prea depărtată de lucrurile familiare şi triste. Stimfalida începu să-şi facă rugăciunea, apoi se culcă fericită într-o parte a borcanului, nu înainte de a spune de câteva ori ca o proastă:

Unii în borcan, alţii în frig; unii în borcan, alţii în frig; unii în borcan, alţii în frig!

— Ce facem, bre? spuse Armeanul privind melancolic la stimfalida. Şi apoi către păsăroi: Cum o cheamă, bre, pe stimfalida asta pe care o ţii în borcan?

— Mi-a spus, da' am uitat! spuse păsăroiul. Cred că Diana.

Auzindu-se strigată, stimfalida deschise un ochi alene, albind în întuneric ca un licurici şi spuse către păsăroi:

— Ce vrei?

— Nimic! spuse Armeanul, voiam să

Ştiu cum te cheamă.

Stimfalida mai deschise un ochi, pereche la primul, apoi într-o doară se făcu toată numai un ochi, ca un felinar în noapte, luminându-le feţele obosite şi murdare şi ţepoase şi liniştite.

Pe urmă se făcu o gură care spuse:

Acum ştii şi dacă ştii la ce-ţi folo Sşeasta?

— Ce populaţie are Englitera? întreba mohorât Ioan care stătea pe movila de pământ şi simţea cum se afundă în pământul ăla afinat şi umed.

— Douăzeci şi două de milioane trei sute patruzeci de mii şaptesprezece! răspunse prompt stimfalida şi răspunsul îl mohorî şi mai tare pe Ioan.

— De unde ştie, bre, stimfalida asta nenorocită chestia cu populaţia şi numărătoarea din Englitera? întrebă Armeanul şi se aşeză şi el între Ioan şi păsăroi, se afundă în pământ ca într-un jilţ cu perne moi şi anume pregătite pentru şezut.

Păsăroiul Ulise râse şi râsul lui fu ca un croncănit trist, adâncindu-se în noapte. Ioan deschise gura şi spuse:

— Stimfalidele au fost bune geografe de la început! Când le-a făcut cine le-a făcut, a zis ca ele să fie geografe şi aşa a fost.

— Noi am fost întotdeauna pasionate de călătorii, spuse stimfalida, numai că acum mă ţine păsăroiul ăsta în borcan.

— Stai acolo şi taci, spuse păsăroiul, că avem destule

pe cap! şi când spuse destule îşi aduseră aminte de cum şi ce şi un nou avânt războinic se trezi ui mădularele lor îngheţate.

Armeanul se sculă şi spuse:

— O să trag cu puşcociul!

Îi apucă o febră inutilă, ba chiar Ioan îşi scoase luneta şi cercetă o vreme întunericul, în timp ce Armeanul se agita fără rost spunâr. d mereu:

— O să trag iar cu puşcociul, o să trag iar cu puşcociul, şi iar şi iar şi păsăroiul Ulise îşi agita aripile scurte într-un fâlfâit zadarnic vrând parcă să-şi ia zborul şi rotindu-se pe loc.

Într-o vreme spuse: Mi-a venit o idee!

Din borcanul ei stimfalida îl maimuţări cu o voce subţire.

— Taci, bre, spuse Armeanul, să vedem!

— Da’ de ce să tac? spuse stimfalida.

După ce că m-aţi pus în borcan, vreţi să şi tac. Sunt om de ştiinţă, după cum aţi aflat, şi spun ce vreau.

— Spune! spuse Ioan plictisit de atâta vorbărie.

— Un moment! spuse stimfalida, şi se

Prefăcu într-un minunat tricorn napoleonian. Franţa! spuse apoi, atâţia locuitori, atâta sparanghel, atâta vin.

— Asta-i o provocare! spuse păsăroiul Ulise şi sângele lui grecesc începu să-i fiarbă în vine.

Ioan se sculă, se duse la borcan, scutură până când stimfalida se făcu iar cu înfăţişarea ei obişnuită.

— Propun să votăm! spuse stimfalida şi se făcu o mână care se ridică în semn că da.

— Las-o, bre, în plataei! Spuse Armeanul. Să vedem ideea!

Ghiuleaua aceea făcuse o gaură mare în tavan şi am cercetat gaura aceea încercând să-i găsesc un rost în mintea mea şi negăsindu-l, am trecut la mesaj. Cuvintele alea: „Predaţi-vă, laşilor”, erau mereu acolo şi parcă erau puse anume pentru a tulbura buna judecată a orişicui şi o vreme aşa s-a întâmplat şi cu mine, nemaivăzând limpede de furie şi îngâmfare. M-am învârtit fără rost prin cameră, ba chiar am lovit cu piciorul ghiuleaua, rostogolind-o din locul unde se oprise şi sub ea era o arsură cam ca aia pe care o lasă un fier de călcat uitat de un croitor puturos pe cracul unor nădragi. Hangiul a privit arsura şi a început să se vaiete de pagubă ca un nătărău şi stricându-mi gândurile de le aveam la ce trebuia să fac. L-am certat şi tot vorbind, calmul necesar oricărui început a pus stăpânire pe mintea, sufletul şi trupul meu. Fiindcă aşa cum spune Porcesius, trei sunt alcătuirile omului, mintea, sufletul şi trupul, aşa cum trei sunt şi ale lui Dumnezeu. Şi după cum am mai spus, mintea mi s-a limpezit, sufletul mi s-a liniştit, trupul mi s-a întărit. Şi fiind astfel perfect şi fără adaus străin şi stricător, mintea mea a purces la gândirea Artei Războiului. Din nou, cu luneta, i-am cercetat pe cei aproape o sută de veniţi să ne tulbure, ba chiar i-am şi numărat, gândisem bine când am spus o sută. Unul mai *i* ţanţoş zbiera ceva şi din gură îi ieşeau aburi după lungimea sau scurtimea cuvintelor şi cercetând aburii aceia am aflat că le spunea i tunarilor să tragă în cocoşul de pe casă. Când totul a fost gata, au tras, şi după cum se agitau după ce au tras, am ştiut că-şi nime-l nseră ţinta ce şi-o propuseseră, aşa că am rămas fără cocoş. Şi din nou am privit, dar fe din cauza ninsorii care începuse iar, nu am putut vedea cine ştie ce. M-am întors către hangiu şi i-am dat ordin să ferece porţile şi să tragă obloane grele peste ferestre, apoi nepăsându-mi de primejdie, i-am cercetat pe e atacatori. Se aşezaseră în ordine de bătaie

acum, *în* mijlocul ninsorii, şi nu mi-a fost greu să recunosc în ordinea aceea celebra falangă macedoneană. Nu mai lipsea mult şi aveam să fim atacaţi. Mi-am adunat armele două pistoale turceşti, o puşcă cu rotiţă care bătea cam la cinci sute de paşi, o sabie dreaptă englezească pe care am lucit-o prin cameră făcând fandări şi eschive pentru a-mi dezmorţi mâna şi a-mi trezi pofta de luptă, şi în sfârşit un jungher. Mi-am încărcat puşca, mi-am pus pistoalele la brâu, sabia o aveam la subţioară, iar jungherul, care lucea strâmb în întunericul odăii, l-am luat în dinţi. Mulţumit de mine am ieşit. Mult timp am mers anapoda, fiind întuneric şi eu neştiind locurile. Ba într-o vreme am nimerit într-o cămară unde mirosea îmbietor. Am pus tot ce aveam în mâini pe jos şi am scăpărat amnarul. Câteva jamboane aromitoare se legănau spânzurate deasupra capului meu şi printre ele se împletea un şir nesfârşit de cârnaţi. Într-un colţ atârnau doi fazani spânzuraţi de limbă şi penajul lor stins îţi bucura ochii? e rafturi bine clădite, în culcuşuri moi, erau orânduite mere mari, roşietice, parfumate, zemoase şi alături, ţuguiate, mai mirositoare şi altfel, gălbui-cerat, perele. Ciorchini mari de struguri erau agăţaţi pe o frânghie, brumării, ca nişte sâni prea plini, atârnând greu şi trist din alt anotimp în iarna noastră. Şunci ca nişte cărămizi prelinse din formele lor erau agăţate mai într-o parte şi roşul lor îţi amintea de timpuri mai bune, în vreun burg şvăbesc cu femei grase şi palide şi pistruiate şi vesele, cu şorţurile ca nişte pete răcoroase, mereu unduitoare. Şi iar, şi iar scăpărând amnarul am descoperit o înmânare de ceară albă uitată într-un sfeşnic. Şi aprinzând-o am cercetat locul. Luminarea. ardea alb-palid şi un picur fierbinte mi-a căzut pe mână, trezindu-mă. Brusc toată vraja acelei cămări se strepezi şi mirosul pulberii înlocui celelalte mirosuri, şi culoarea sângelui, acel roşu lipicios care întăreşte taina luptei între bărbaţi, înlocui

celelalte culori care or fi fost. Armele mele erau răsfirate pe jos. Le-am ridicat şi un nou suflu războinic s-a strecurat în privirea şi în carnea mea. Am ieşit şi înainte să ies am suflat în flacăra albă şi mândră şi haină a lumânării.

8

Într-un timp Ioan aprinse un felinar de-l cărase după el toată vremea aproape de pomană şi în noapte se făcu o gaură ca un clopot şi ei intrară în gaura aia albă şi rece ca într-o întâmplare dorită şi preafericiţi şi preaînalţi şi veşnici.

— Spune! spuse trupul lui Ioan decapitat de întuneric.

Păsăroiul îşi coborî pliscul în lumină şi spuse:

— Suntem neînvinşi!

— Aşa-i! spuse Armeanul Zadic.

— Şi nu avem în noi încă puterea să murim! spuse iar pliscul acela.

Ioan se trase din lumină şi lumina şiroi pe el, strălucindu-l. Era ca un rege scurgându-se de pe el lumina, băltind la picioarele lui, un fel de Henric nepăsător şi iluminat.

— Suntem trişti, spuse, de mersul acestui război pe care nu l-am dorit! spuse.

Se lăsară gândului acesta o vreme, aşa cum te laşi în voia unei fericiri întâmplate şi când se sfârşi veni un porumbel din aceia care se folosesc în război pentru a trimite mesaje urgente şi se aşeză în mijlocul luminii.

— Am un mesaj pentru voi! spuse Evripil porumbelul şi îşi umflă guşa şi se învârti roată ţanţoş.

„Unde domnea Evripil, din ostroavele zise Calidne”, se gândi Ioan. „Ei cu treizeci de corăbii veniră să lupte la Troia”, se gândi.

Poveştile Geografului

Zilele au fost lungi atunci, despuiate de întuneric, parcă pentru totdeauna, prăfoase şi triste. De undeva El, cu o privire nesfârşită, înconjurat de îngeri, ne încetinea mersul, odihnindu-ne. Saliva ni se făcu spre sfârşit ca o vată scămoasă şi cuvintele ne pieiră. Ne-am aşezat în mers ca într-o tăcere şerpoasă şi soarele căzut într-o rână însângeră câmpia. Demni vrurăm, cărându-ne armele, să fim.

Ca o maşină de război neistovită, Armeanul îşi rostogoli paşii către apa verzuie, balta aceea puturoasă, în aerul prăfos, Ioan, ca un spectru, îl urmă îndeaproape. Lumina se strecura printre ei, firavă, depărtându-i.

— Vom poposi aici, bre, să ne facem rugăciunile, spuse Armeanul.

— Eu o să spun alfabetul! spuse Ioan

Privind apatic, căci după cum poţi afla din literatura mistică, alfabetul cuprinde toate rugăciunile, ba chiar şi comunicarea cu îngerii.

— Da, bre, spuse Armeanul scoţându-şi armura prăfuită, şi Philander von Sitttwald tot aşa făcea, iar un şvab sau un batav, nu mai ţin minte acum, spuse privind la mormanul de fiare ce le dezbrăcase, Nicolaus Grudius, cel care îşi încheia scrisorile cu plăcuta formulă: „Cu bine, măreţule senior, şi în scurtă vreme aşteaptă un răspuns favorabil”, a spus că e bine ca omul să nu se lase mâhnit de necunoaştere.

Şi spunând acestea, Armeanul se arătă gol privirii lui Ioan, şi Ioan, mohorâtul geograf, la fel. Două mormane

uriaşe de fier erau la picioarele lor, învinse de trupurile albe şi jigărite.

— Galen! spuse Ioan, recomandă o baie cu pucioasă după înfrângerea în război.

— Şi nu numai atât! spuse un anticar mărunţel, ivit de undeva în haine de jidov.

Avea o legătură cu cărţi la subţioară, pe care o desfăşură în faţa lor. Cumpăraţi, domnilor! spuse şi se retrase un pas.

Zece cărţi se răsfirară pe jos în ordinea următoare: *Catalogus plantarum siculararurn*.

Mundus Subteraneus a lui Kircher, Descartes: *les Passions de l'âme d'Indagine*: *Chiro-mance et Physiognomic* apărută la Rouen, o scriere fără titlu a lui PseudoAristotel, En-celius: *De re Metalica*, *Hieroglyphica*, falsa traducere din egipteană, Pellegrini: *Del concetto poetico*, jerpelită rău, Olahus: *Processus Universalis*, precum şi Comenius cu scrierea numită *Pampaedia*.

— Aceste cărţi, spuse Ioan privindu-le, îmi amintesc de vremurile mai bune când le citeam.

— Cumpăraţi, domnilor, spuse din nou anticarul Herţog, şi vremurile cele nerăzboinice, iarăşi şi iarăşi, domniile-voastre le veţi avea.

Soarele străluci strâmb şi roşu şi trist ca un glob de mărgean înspre marginea privirii lor, îi tulbură nespus.

— Aşa o fi şi globul Antiterei, spuse Ioan uitându-se la soarele acela, mâhnindu-l lumina de voal purpuriu, hlamidă mototolită în privirea lui.

Ca doi împăraţi se arătară atunci şi trişti despuiaţi şi neîmpăcaţi. Gravi se îndreptară apă, păşiră în păienjenişul ei verzui.

„— E caldă ca o ciorbă, bre, spuse Armeanul păşind şi simţind cum i se afundă piciorul în mâl ca într-un puf, plăcându-i gâdilătura aceea anume şi gâdilătura apei

peste trupul istovit. Şi curând nu li se mai văzură decât capetele, parcă aşezate pe o tipsie de porfir, într-o aşteptare mută şi veşnică.

Anticarul Herţog veni la marginea apei şi le citi din cartea numită *Pampaedia* şi anume din capitolul Pandidascalia, acolo unde se spune:

„Dar ce este de fapt un pandidascalus? Este un cunoscător al Pampaediei”. Şi mai departe:

„Pentru ca pandidascalul să fie într-adevăr ceea ce trebuie să fie, să-şi stabilească un întreit scop al didacticii sale: universalitatea, simplicitatea, spontaneitatea”.

Citindu-le cu plăcere şi cu intor-ţie, bucurându-i nespus, fiindcă amândoi gândeau în felul acela atunci.

Apoi vorbiră despre scăldătoarea Betseda, cea de lângă Poarta Oilor, din Ierusalim, unde un înger tulbura apa câteodată şi tulburarea aia producea vindecarea celor care se grăbeau să intre în apă. Şi despre pătimaşul de treizeci şi opt de ani vindecat de Iisus.

Şi pe urmă Ioan îşi aminti de o întăm» tare ce o trăise şi începu să povestească:

1. Povestea cu Cacodemonul lui Cantemir

În anul 1800 având ceva bani m-am hotărât să călătoresc, şi asta nu pentru a afla ceva ce nu ştiam, deja, ci fiindcă mă găseam după boală, având trupul şi mintea sleite. Mi-am cumpărat o *Biblie*, mi-am făcut o boccea din cele câteva lucruri pe care le aveam şi într-o dimineaţă caldă şi senină am pornit la drum. Eram la începutul unei toamne frumoase, timp tocmai bun pentru călătorie.

Nu mi-am ales un drum anume şi nici acum nu aş putea spune pe ce poartă a Bucureştiului am ieşit, într-atât

de puţin îmi păsa de aceasta. Eram numai fericit că plec şi că nu am nicio grijă în urma mea şi că nicio grijă nu mă aşteaptă pe drumul pe care plecasem, într-o vreme am cules un băţ mai gros şi, folosindu-l ca toiag, mi-a fost tovarăş bun multă vreme.

Prima zi a călătoriei mele s-a scurs în

„Uştea şi lumina aurie a acelei toamne.

veam un codru de pâine şi cum marginea

drumului era plină de pruni nealtoiţi nu trebuit să mă opresc pentru a mânca Niciodată nu mi-aş fi închipuit că pâinea şi prunele pot fi o masă atât de îmbelşugată Spre seară mi-am făcut culcuş într-o căpiţă şi în amurgul acelei zile am deschis *Biblia* şi am citit aceste cuvinte:

I.

„Doamne, inima mea nu e trufaşă şi ochii mei nu ştiu ce e îngâmfarea; nu năzuiesc la lucruri care sunt prea grele şi prea înalte pentru mine. Dimpotrivă! Am liniştit şi am domolit inima mea! Precum copilul înţărcat stă lângă maică-sa, aşa, ca un copil înţărcat este sufletul meu în mine. Israile, pune-ţi nădejdea în Domnul acum şi de-a pururi”.

şi o mare pace a coborât peste mine odată cu întunericul. Şi deasupra mea, peste câmpie, puzderia de stele mi s-a arătat blândă şi plu-a de un înţeles tainic şi preafericit. După o vreme am adormit. Nu ştiu cât am dormit sau cât o fi fost ora când m-am trezit înfrigurat. O lună ca un vierme gras se ridicase peste cerul acelei nopţi. Mi-era frig şi sete. M-am sculat în capul oaselor şi am privit. Era o noapte ca un os bine lustruit în care oposisem aiurea. Şi iar, şi iar totul se făcu aidoma şi trist şi rece şi neţărmurit, nimic nu era să mă îndemne. Undeva, pomi singuratici, prunii îşi scuturară rodul, vrură aceasta. De lângă foc Cacodemonul lui Cantemir mă strigă:

— Vino, bre, să te încălzeşti şi să stăm la taifas.

Era un cacodemon bătrân şi ţâfnos. Îşi învârtise coada în jurul trupului şi se uita la foc. Nu m-a privit când a zis iar:

— N-avem niciun haz!

De abia atunci m-am trezit de adevăra-telea şi ca o măsea putredă şi nedureroasă am fost şi nevajnic şi muritor nopţii aceleia. Am coborât din căpiţa în care poposisem şi m-am dus lângă foc. Cacodemonul lui Cantemir avea un burduf cu vin negru din care am băut în tăcere, trecându-l de la unul la altul. Cu coada ochiului l-am cercetat furiş pe vecin. Avea faţa ca o prună uscată, dar de altă culoare, ceva ca şi cum ai amesteca galben de şofran cu ocru şi cu puţin albastru de rufe. Tot timpul se uita cu un ochi la mine, pe celălalt şi-l arunca în partea ailaltă, °rept spre constelaţia Casiopeea care tocmai r e lvise nepăsătoare pe cer. Hainele îi erau jerpelite şi verzi, cacodemonii totdeauna au preferat culoarea verde, nu ştiu de ce, şi avea nişte unghii lungi, cam murdare şi pe degete inele multe de cositor şi alamă, îşi scosese încălţările, boftori ordinari şi i-am admirat multă vreme copitele. Coada, după cum am mai spus, şi-o înfăşurase în jurul trupului. Mă încălzisem şi începusem să devin nepăsător şi tăcut. Nici el nu părea să aibă chef de vorbă, a spus totuşi:

— Nu cumva ai nişte tutun? Am scos punga cu tutun şi i-am întins-o. A luat-o şi nu ştiu ce a făcut cu ea, dar după aia nu am mai văzut-o. Nu aveam curaj să i-o cer înapoi, aşa că o vreme m-am prefăcut că n-am avut niciodată pungă, chit că mai mult la ea mă gândeam, nicidecum la altceva. Am tuşit a pagubă şi am băut iar din burduf. Focul se făcuse mic când am spus:

S-a prefăcut că nu mă aude, aşa că am repetat, privindu-l ţintă drept în ochi cu toate că asta îmi provoca o oboseală nespusă a muşchilor oculari, aşadar mi-am

crăcănat privirea cât mai mult şi am spus:

— Nu-i rău vinul! dar mereu fixându-l şi cu un glas calm.

A râs, dezvelindu-şi cioturile dinţilor şi un măgar venit de undeva a râs şi el dezvelindu-şi măselele uriaşe a batjocură.

Foi mari de tutun galben începură să cadă din cer drept pe focul spuzit şi arseră o vreme cu flăcări albăstrui. Aroma lor se răspândi peste ţinut, dulceagă şi acră, ne învălui. Stelele începură să apună într-o vreme şi o boare rece ni se lăsă pe umeri, amorţisem. Băurări. iar din burduful ăla şi prinserăm chef de vorbă. Am spus:

— La ceasul ăsta, Ulise tocmai îi omoară pe peţitori, prinţii ăia gingaşi şi lacomi.

Râse în barbă şi scoase un ceas cu o limbă, aia care arată orele şi fără geam, îl puse la ureche şi ascultă o vreme, nu se auzea nimic, îl scutură, dar iar nu se auzi nimic, scârbit aruncă ceasul în foc, spuse:

— Da!

Şi ceasul se făcu o pată neagră ticăind fi arătând cu o limbă lungă şi neagră ora trei. U luă din foc şi-l băgă în buzunar.

— Îngheţase, pesemne! spuse. Da, toceai îi omoară pe peţitorii ăia gingaşi şi lacomi! spuse lăsându-se într-o rină.

Scoase de undeva o scobitoare de aur şi începu să se scobească printre cioturi. Fâlffind din aripi, greoaie, veniră două jilţuri. Sculându-se, cacodemonul mă pofti într-unul din ele, m-am aşezat, apoi se aşeză şi el. Ca doi regi stăturăm, domnind peste câmpie.

— Cam asta e vremea, spuse, când sunt omorâţi peţitorii.

O boare s-a făcut peste noi stând în cele două tronuri înaurite şi gânduri gâlcevitoare ne asupriră.

2. Povestea cu peţitorii spusă de cacodemon

— Peţitorii sunt animale vrăjmaşe, spuse cacodemonul sclipindu-şi scobitoarea de aur în bătaia lunii, stând ţeapăn în jilţul lui, şi plini de farmec, bezeloşi în privire şi la mişcări unduioşi precum şarpele, spuse, mieroşii aceştia, spuse. Nu e baie turcească unde să nu dai peste ei, joacă zaruri pe treptele dinspre apă, te împiedici de ei, pardon spui, cum îi stă bine unui om umblat, nici nu se sinchisesc, îşi văd de ale lor parfumaţii-întinzi piciorul, râcâi cu unghia de la degetul mare pe spatele vreunuia bine uns cu blestematele alea de uleiuri parfumate, ca să-l faci atent într-un fel, apa clipoceşte un pic jegoasă şi îmbietoare. Râcâi aşa o vreme, da' e ca şi cum ai râcâi într-un zid de biserică cu tencuiala groasă.

Tocmai se făcuse, într-o zi, un ceas după douăsprezece, pofteam la un şerbet şi la o apă rece, aproape mă lovise damblaua de poftă, umblând prin mahalale cu gândul ăsta leneş în cap, şi cu o droaie de copii după mine.

— Ăsta e chiar diavolul! a spus un mahalagiu uitându-se mai atent la mine, dar era aşa de cald, că nu i-a păsat de ce a spus şi nici mie nu mi-a păsat.

Eram îmbrăcat după moda apusenească şi asta mă ajuta într-un fel, putând să-mi fac vânt eu jobenul, dar nu îndeajuns, era o căldură lipicioasă de bazar, lumina se prelingea peste lume ca o halviţă, năclăind-o. Nu ştiu ce mi-a venit şi am strănutat şi din strănut s-a iscat o gaură în căldură şi în gaură s-a ivit un grecotei sclivisit şi iernatic care începu să mă îmbie spre tocmai ce îmi doream eu mai mult, un şerbet şi o baie turcească. Doi salcâmi ţepoşi şi pitici îmi sfâşiară hainele, am rupt o ţeapă şi l-am

îmboldit pe grecul meu, care ascultător mări Pasul. Drumul se prelungi la nesfârşit printre copaci scrumiţi şi biserici roşiatice şi bălţi puturoase, lenevite de lintiţă şi mătasea broaştei. Cine ştie unde mergeam şi de unde veneam. Tunul meridian bubui peste oraş vestind ora occidentală. Se făcu deodată ora patru şi soarele se aşeză puţin oblic peste noi, arătându-ne adevărata oră. Lăsasem în urmă pustietatea şi câmpurile, jupâni graşi şi unsuroşi ne îmbiau prin cafenele, arome dulci ne învăluiră, bezmetice alcooluri, pofte uriaşe fâlfâiră peste noi, biruindu-ne. În spatele grecului păşeam prin uliţe strâmte şi prăfoase.

— Ajungem îndată! spuse el şi-şi luci biruinţa în priviri spunând aceasta.

Aburul băii turceşti ne lovi dinainte, îmi mijii ochii şi văzui firma uşor căzută într-o rână, pictată în vopsele roşii şi verzi: „Baia turcească” şi într-o latură pictat un grăsan năduşind, aruncând spre noi o privire galbenă şi fericită. M-am apropiat cât am putut de mult şi am râcâit cu unghia privirea aia galbenă şi cercetând-o. Grăsanul deschise gura şi spuse:

— Bine aţi venit! şi din gura lui după ce a spus cuvintele astea se făcu un ochi care ne privi mieros.

— ga intrăm! spuse grecul şi o nădu* şeală rece se prelinse prin trupul meu”.

De undeva, soarele se făcu mic ca un cap de copil mort. Grăsanul râse din perete a poftă de pilaf şi salivând spuse iar grăsanul:

— Bine aţi venit!

Lucind strâmb, firma se aplecă înspre noi, şi roşii şi verzi, literele se contopiră în mintea mea, adunându-se: „Baia turcească”, citii. Grăsanul Trimalchion dădu din cap în semn că da şi o uşă lenevoasă se deschise înspre noi. Păşirăm pe dale de malahit într-o penumbră răcoroasă şi veşnică. Un fum subţire şi aromitor ne învălui şi unu cu o

narghilea, şezând turceşte în faţa ei şi pufăind alene, spuse:

— Eu sunt patronul!

Bucurându-mă că el e patronul, am spus:

— Mă bucur!

Clipocitul apei se auzea undeva în depărtare. Grecul meu dispăruse cine ştie unde, nu-mi mai păsa de nimic când am spus:

— Aş vrea să fac o baie!

S-a uitat mirat la mine, s-a ridicat, slab şi lung, şi cu o voce oarecare a zis:

— Fie şi aşa! şi bătând din palme au venit doi malaci care m-au prins de subţiori şi au început să mă care. Când am ajuns la apă mi-au dat un brânci şi am căzut în bazin ca într-o troacă. Unul dintre ei mi-a aruncat o carte terfelită rău zicând:

— Citeşte-o, ca să-ţi treacă timpul!

Cartea plutea pe apă, deschisă şi trăgând-o spre mine am citit: „Şi pe desfrânaţii care mai rămăseseră de pe vremea lui Aşa, tatăl său, i-a nimicit din ţară”.

Şi mai încolo:

„El a cinstit pe Baal şi i s-a închinat lui şi a întărâtat pe Domnul Dumnezeul lui Israil, cum făcuse tatăl său”. Mângâindu-mi sufletul cuvintele astea, şi atunci cartea a căzut la fund de nu s-a mai văzut nimic. Fericit de cele citite m-am plimbat de colo colo prin apa care, ba era caldă, ba era rece şi acolo unde era mai caldă m-am lungit pe trepte încercând să aţipesc. Când m-am trezit erau zgomote multe dar nedesluşite şi o întunecime plăcută se răsfira peste noi şi clipocitul apei amintindu-mi tot ce; se întâmpla-se şi unde suntem. Un grăsan alburiu se fâţâia în jurul meu, ba chiar se lungi lângă mine şi văzându-mi coada se bucură ca un prost tot privind-o, la urmă spuse:

— Pot să pun mâna pe ea? şi chiar întinse o mână ca

un dovlecel vrând să mă apuce de coadă. Pete albe, trupurile luminoase se bălăceau în jurul meu, chicoteau bezmetice, verzulii şi nebune. Grăsanul meu oftă ca atunci când înghiţi o îmbucătură prea mare dintr-o mâncare care îţi place şi spuse:

— Stai, bre, că n-o fi moarte de om!

M-am ridicat şi i-am fluturat coada pe la nas, dar se vede că asta i-a plăcut nespus fiindcă din alb s-a făcut roşu şi a scos un muget de vită înjunghiată. Zbenguiala din jurul meu se înteţise şi atunci dintr-un salt m-am înălţat peste ei, acoperişul se desfăcu înaintea mea şi curând eram în praful din mijlocul drumului şi, şiroind de pe mine, apa se adună în jurul meu, mereu mai multă şi mai puturoasă, se făcu o mlaştină uriaşă care începu să mă înghită somnolentă.

3. Cearta pandidascalilor

O dimineaţă ca de alcool ne învălui spre sfârşit, palizi şi înalţi stăteam în jilţurile noastre şi neînduplecaţi. Răceala nopţii şi negura se adunară în orbitele ochilor noştri, P°fie neîmplinite furăm atunci în câmpie. Pasări răcoroase şi fireşti, gândurile nu ne mai dădură ocol buimace. Un cer siniliu ne cotropi, al altei lumi şi al altei vieţi şi al altor întâmplări.

Burgul se adună roşiatic privirii noastre. Păşirăm pe străzi înguste, câini lingavi ne priviră cu răutate, nu le dădurăm atenţie şi mergând împinserăm lumea mai departe. Asemenea unor sâni, turnuri bezmetice ne întâmpinară din cer. Orologiile acelea începură deodată să bată o oră veşnică:

— E ora! spuse cacodemonul. Să mergem!

Pornii după el şi curând nimerirăm într-o piaţă circulară cu mai multe fântâni arteziene, populate de

dragoni şi himere. Pe o clădire uriaşă ca o primărie fluturau steaguri multicolore. Ocolirăm o fântână pentru a ajunge la clădirea aceea. Nu ne întâmpină nimeni, dar cacodemonului păru că nu-i pasă de asta.

Congresul pandidascalilor începuse când am ajuns. Unul cu o pâlnie zbiera ceva de la tribună şi domni bătrâni îşi mişcau cornetele pentru auzit după cum se agita ăla. Cacodemonul lui Cantemir mă trase după el şi ne aşezarăm la masa prezidiului, unde patru cacodemoni cu figuri acrite conduceau lucrările. Mi-am compus o mutră cât mai acră cu putinţă şi am început să ascult. Ăla cu pâlnia zbiera în continuare ceva nedesluşit minţii mele, dar cum toţi păreau că-l ascultă, am încercat s-o fac şi eu, nereuşind multă vreme. Eram mai curând fascinat de mişcarea cornetelor de ascultat a celor din sală. Într-o vreme ca prin ceaţă începui să înţeleg. Era vorba despre fasolea pe care grecii o numesc kyamos şi pe care Pitagora se abţinea s-o mănânce. Şi cum îi ura el, Pitagora adică, pe bucătari, pe vânători, boul dejug şi berbecele.

O parte a pandidascalilor îşi lăsaseră cornetele şi începură să aplaude, ceilalţi priveau mohorâţi. Când se potoliră aplauzele, un pandidascal bătrân căruia îi curgeau balele pe la colţurile gurii ceru cuvântul şi cacodemonii din prezidiu i-l dădură. Veni la tribună, scoase de undeva o proteză de porţelan şi tacticos şi-o puse în gură. După ce şi-o puse, bău apă dintr-o carafă şi începu astfel:

— Pitagora a fost mai întâi Aithalides, fiu al lui Hermes, apoi a fost Euphorbes, apoi a fost Hermotimos, apoi a fost Pyrrhos, pescar din Delos, de abia la urmă, după toţi aceştia, a fost Pitagora. Aici se înecă şi nu mai putu vorbi multă vreme din cauza tusei, dar tuşea atât de bine încât toţi crezură că vorbeşte mai departe şi dădeau aprobatori din cap şi lui (j isprăvi de tuşit aplaudară, dar de astă data jumătatea cealaltă a pandidascalilor. Nu

terminase, aşa cum crezusem eu, fiindcă a spus: – Şi acum să vedem ce spune Iambli-chos despre asta.

Şi începu să descrie petrecerea pe care a dat-o Pyrrhos, pescarul din Delos, când şi-a măritat a doua fiică cu unul Brontinus, omul de încredere al tiranului Policrate, într-un an când fasolea kyamos se făcuse din belşug.

Iarna veni dintr-odată peste noi, în timp ce pandidascalul bătrân vorbea, ferestrele se deschiseră smucite şi vesele şi ninsoarea pogorî asupra noastră, viscolul acela ne umplu privirea. Privii. Troiene mari năpădiră piaţa şi o lumină veşnică se cernea din cer iar şi iar. Netulburat pandidascalul spunea:

— Dar ce este fasolea pe care grecii o numesc kyamos?

Bătu din palme şi doi servitori aduseră un castron uriaş, aburind şi un linguroi şi i-l puseră în faţă. Băgă linguroiul în castron, salivă zgomotos, apoi începu să mănânce fără să-i mai pese de nimic.

Între două înghiţituri spuse:

— Este divină!

Pandidascalii din tabăra lui aplaudară fericiţi-Hulpav, cel de la tribună termină repede conţinutul castronului, râgâi mulţumit la urmă şi spuse:

— Aşa făcea şi Pitagora!

Un pandidascal îşi lăsă cornetul pentru ascultat şi venind la tribună se recomandă drept doctor în medicină şi scoţând un tub îl puse pe burta celui ce mâncase din fasolea kyamos şi stătu o vreme aşa, ascultând ce se întâmplă în burduhanul ăluia. Apoi îi luă pulsul, îi privi limba pe care, ascultător, oratorul o scoase cât mai mult în afară, şi la sfârşit îl declară sănătos tun. Izbucniră urale şi pandidascalii învinşi părăsiră mohorâţi sala.

4. Banchetul pandidascalilor

Banchetul pandidascalilor începu în jurul orei opt seara în saloanele Primăriei. Cineva oprise viscolul şi piaţa cu fântâni era acum luminată de mii de torţe. Himerele fântânilor începuseră un dans graţios, spulberând zăpada ca într-un joc de artificii şi cântând un cântec de slavă în cinstea pandidascalilor mvingători. Sute de trăsuri multicolore îi aduceau pe pandidascali, de unde or fi vrut ei să fie până la începerea petrecerii, şi j; lăsau în faţa scărilor de marmură ale Primăriei, pe care doi servitori în livrele le măturau mereu de *zăpada* spulberată de roţile trăsurilor. O mulţime de cetăţeni paşnici ai oraşului se îngrămădeau curioşi în piaţă şi din cauza răsuflării lor fierbinţi, zăpada începu într-o vreme să se topească şi să se adune în mici băltoace argintii. Invitaţii soseau mereu şi când apărură cacodemonii care conduseseră congresul, mulţimea îi recunoscu şi începu să strige ura şi să aplaude. Ei îşi fluturară cozile în semn de mulţumire, în timp ce oamenii cu ordinea le făceau loc să treacă, folosind pentru aceasta bâte scurte şi noduroase. Un pictor semioficial începu repede un desen în peniţă în care se puteau vedea cu uşurinţă Primăria şi cei patru caco-demoni fluturându-şi cozile. Fu decorat cu ordinul *Pandidascalul de Argint* şi înălţat la rangul de *Cavaler al Oraşului*. Himerele cântară în cinstea lui un imn scurt de slavă, apoi fu lăsat în voia Domnului.

CRĂCIUN CU MILORADOVICI[1]

lui Nichita Stănescu

---

[1] Pe 25 decembrie 1806, armata rusă condusă de generalul Miloradovici

a ocupat Bucureştiul.

Lumea intră în postul Crăciunului ca într-un somn netrebuincios şi veşnic. O noapte uriaşă se prelinse peste lumina zilei, prea mult măcinată de fâlfâitul nenumăratelor cârduri de ciori şi stăncuţe semeţe şi neliniştite. De prin clopotniţe, stăpânitoarele duhuri ale iernii ieşiră peste oraş, mirosul lor coclit de aramă se amestecă cu mirosul fad al zăpezii şi cu mirosul luminii firave şi cu mirosul mâncărurilor apoase de post.

— Asta să ştii, bre, spuse Armeanul Zadic, ridicat într-un cot din aşternutul lui murdar, că e tocmai oraşul ciorilor, şi privind pe un ochi de fereastră spre cer, cum se arăta el în ziua aceea de decembrie, anul 1807.

celălalt aşternut, Ioan deschise un Ochi mohorât peste lume şi cercetând-o o vreme spuse:

— O fi! Prea bunul meu prieten, abatele Lazzaro Spallanzani, tot aşa *îmi* spunea într-o scrisoare ce mi-a trimis-o după călătoria ce a făcut-o pe aici, în anul 1786. Nu i-am răspuns niciodată şi asta mă îndeamnă să cred că a murit.

Şi iar ochiul lui cercetă lumea, odaia aceea puturoasă de han, puţind a ploşniţă e o carte proaspăt scoasă din teasc.

— Într-o vreme, spuse arar Armeanul, atunci când credeam că ştiinţa o fi ceva, i-am scris la Pavia acestui abate, încercând să-i atrag atenţia asupra diferenţei între forma pieptului la turcoaice, bulgăroaice şi românce, dar n-a catadicsit să-mi răspundă. Cred la fel ca şi tine că a murit, spuse şi tuşi a pagubă şi a indiferenţă. Tuşea Armeanului îl făcu să tresară pe Ioan, apoi gândurile lui, care or fi fost, se amestecară iar cu lucrurile cenuşii din jur.

— Ar trebui să plecăm undeva, spuse

Armeanul Zadic, întins acum şi cu ochii în tavan.

— Nu avem unde să plecăm, spuse Ioan, cu ochii

închişi şi cu gândul la Englitera, înceţoşata ţară.

— Nu avem, bre, aşa-i, spuse Armeanul şi chiar dacă am avea, de ce am pleca? Stau şi mă gândesc că nu avem de ce pleca.

Tăcerea veni şi se aşeză între ei ca un zid, despărţindu-i, nimic nu era ca altă dată în vreun fel, stăteau în tăcerea aia ca în două gropi, numai să vină cineva cu o lopată şi să înceapă să arunce peste ei pământul şi unul să cânte mnogaleta cu o voce subţire, scoasă pe nas şi smiorcăită.

— Stăm ca în două gropi, spuse Ioan „ca doi eroi întorşi acasă de la Troia şi aşteptăm să vină vreunul cu o lopată şi să pună pământul peste noi.

— Stăm, asta facem, spuse Armeanul, dar şi în stătu ăsta e ceva, că cine stă aşa de pomană, dacă nu e mort sau ca şi mort? Dacă vrei să ştii, mă gândesc că stăm de-ai dracului, mai spuse, apoi începu să se foiască în aşternutul murdar şi foiala lui îl nelinişti pe Ioan.

— Ce e? întrebă Ioan Geograful, dar tot cu ochii închişi, şi figura lui galbenă şi te-Poasă se mişcă după cum cele două cuvinte întrebătoare vrură, apoi din nou faţa lui se inst.

acu ca mai înainte, ca a unui mort blajin şi

— E ceva aici, spuse Armeanul Zadic la picioarele mele, da’ nu ştiu ce, şi j-Se foi o vreme, apoi spuse: După cum simt cu tălpile e ceva ca un diavol mic, încovrigat la picioarele mele şi la căldură.

— O fi! spuse Ioan, că diavolilor le place căldura picioarelor omeneşti. Nu demult, doctorul Elie Zotu a scris o lucrare despre diavoli şi acolo am citit asta, cum se cuibăresc ei la picioarele oamenilor sub aşternut, dar fără să facă vreun rău sau altceva.

— Nu cumva, spuse Armeanul, tot Zotu ăsta a scris şi o lucrare despre luxaţii, care începe cu cuvintele lui

Hipocrate: „Nu cunosc decât un fel de luxaţii la articulaţia umărului, aceea în axilă. Nu am văzut niciodată un umăr luxat în sus sau înainte”?

— Ba da! E chiar acesta, însă cred că a murit anul trecut, fiindcă nu am mai auzit nimic de el.

— Într-o vreme, spuse Armeanul, când mă ocupam de medicină, l-am cunoscut la

Iaşi pe acest Zotu. Maiorul Mavromati, ginerele Şchiopulesii, trebuie să-l ştii, îşi luxase un picior şi-l chemase pe singurul care se pricepea la aşa ceva, şi nu ştiu cum s-a făcut că eram şi eu în casa aia şi într-o doară am pus versul lui Homer despre luxaţii: „Când vine primăvara cea plăcută peste boii cei care îşi răsucesc picioarele”, vrând să-mi dovedesc ştiinţa, dar ăia n-au înţeles nimic, ba chiar şi Zotu s-a simţit jignit, cu toate că versul ăsta îl citează şi Hipocrate şi nu e nimic rău în el.

— Nu trebuie să-ţi pese! spuse Ioan. Anul trecut, în primăvară, l-am provocat la duel pe acest Zotu şi nu ştiu ce i-a venit că a ales drept arme două pistoale turceşti de le ţinea pe perete într-o odaie, or fi sclipit alea mai tare când i-am trimis omul să-l provoace. Dar omul meu a zis că întâi să le încerce că altfel nu se poate. Şi nu ştiu ce i-a venit lui Zotu şi a zis că da, le încearcă, şi le-a dat jos de pe peretele ăla. Şi după ce le-a încărcat a dat să tragă, dar omul meu a zis că el se duce în altă parte, că ştie el cum e cu pistoalele turceşti care stau pe perete când e cu încercam, şi ălălaltul, Zotu adică, a râs şi a apăsat pe trăgaci ochind într-o bufniţă de o avea împăiată tot acolo. Omul meu, martorul adică, s-a ales cu un ochi scos, da’ din Zotu n-a rămas mai nimic demn de luat în seamă după ce pusese gând rău bufniţei ăleia.

— Asta, bre, mi-aduce aminte, spuse Armeanul Zadic, de o întâmplare pe care am trăit-o la Moscova în anul 1782, într-o iarnă când aveam mai mulţi bani decât

aş fi ştiut ce să fac cu ei în timpul care-mi mai rămăsese pentru cheltuit, şi spunând acestea se foi iar sub aşternuturi, căutându-şi un loc potrivit pentru povestea pe care avea de gând să o spună, jgheabul acela călduţ care se face în pat peste noapte şi din care ieşise ca un prost. Şi tocmai când se cuibări mai bine, picioarele îi fură dezvelite şi dintre ele se arătă, jigărit, un mic diavol, înveşmântat ca un războinic şi cu un coif pe cap, care spuse răstit, cu o voce piţigăiată:

— Nu te mai foi, bre, atâta, că nu pot să mă odihnesc!

Ioan deschise un ochi alene şi se uită la ăla dintre picioarele Armeanului, dar nu zise nimic.

— Bre! spuse Armeanul, să ştii că atunci când te vizitează unu d-ăsta înveşmântat aşa şi cu coif în cap o să fie război.

— Da, o să fie război, spuse Ioan şi dimineaţa se făcu deodată mai mohorâtă sub cuvintele lui, se cenuşi dimineaţa sub cuvintele lui.

Oare n-o fi miercuri astăzi, spuse

Armeanul, că miercurea îmi merge rău, nu ştiu de ce.

Domnilor, spuse sclifosindu-se Acela dintre picioarele Armeanului, astăzi este luni!

Aş băga mâna în foc că e miercuri, dacă zici că o să fie război, spuse Armeanul către Ioan, da' de ce zice ăsta că e luni?

Ioan închise ochii şi spuse:

— Cei de genul lui sunt de obicei trimişi înainte ca să-ţi strice minţile, acesta e scopul lor tainic.

— N-ai vrea, bre, mata, spuse Armeanul către Acela, să-mi acoperi la loc picioarele, dacă tot le-ai dezvelit!

Acela spuse: „Ba da!” şi cu un aer foarte preocupat acoperi picioarele slăbănoage ale Armeanului, apoi spuse:

— Domnilor şi acum daţi-mi voie să mă recomand.

Salută cu mâna la coif în timp ce spunea: Mă numesc Clauzevici şi însoţesc armatele de ocupaţie.

Auzi, bre, spuse Armeanul deloc impresionat, n-ai vrea mata să te dai mai într-o parte, că nu ştiu de ce nu mai văd mânie din carafa pe care am lăsat-o aseară, Pună pe jumătate, pe colţul mesei?

— N-o mai vezi, spuse Ioan, fiindcă

Aceştia care însoţesc armatele au obiceiul să cam tragă la măsea. Vărul meu, Tache Polihroni, mi-a povestit cum odată, unul ca acesta, ba chiar mai mic, a băut o butie cu vin într-o noapte, iar spre ziuă nu era mai beat decât un ciubăr de fântână.

— Dar, domnilor gospodari, spuse

Clauzevici, rachiul ăla de anason, pe care, e drept, l-am băut, era o porcărie, spuse şi scuipă într-o parte în semn de scârbă, apoi îşi zdrăngăni sabia într-un fel care îl umplu de fiori pe Armean.

Ridicându-se într-o rână, Armeanul privi pe fereastră să vadă ceva, cât de aproape or fi ăia, dar nu văzu nimic altfel decât mai înainte, decât ninsoarea căzând peste pământ ca şi cum cineva de sus s-ar fi jucat cu fulgii vreunei gâşte, dar fără niciun gând rău sau altceva.

„Aşa ningea şi peste Englitera sau aşa ar fi putut să ningă”, se gândi Ioan în timp ce închidea ochii spunând:

— Aşa ningea şi peste Englitera mai an!

— O fi de vreo doi coţi zăpada acum!

spuse Armeanul Zadic într-o doară şi iar privind către cer, văzu cerul ca o mătase de cucă şi aerul acela veşted prin care fulgii se scurgeau leneşi. Cu ochii închişi Ioan spuse:

Ninge ca şi cum ar fi vreo sărbătoare. Nu ştiu ce-o fi, dar oricum ninge ca şi cum ar fi vreo sărbătoare azi.

— Dar, bre, spuse arar Armeanul, azi e tocmai Crăciunul, ştiu asta foarte sigur.

Zbârlindu-se tot, Clauzevici îşi rânji dinţii ascuţiţi spunând:

— Nu mai spuneţi, bre, cuvinte de astea că mă tulbur tot, şi ca să-i convingă, spuse către Armean: Ia fă-ţi o cruce!

— Da’ de ce să-mi fac o cruce, ce-s prost?

— Lasă că-mi fac eu! spuse Ioan şi scoţând o mână de sub pături îşi făcu o cruce mare şi alene, vrând parcă să-l întărâte pe acela şi mai tare.

Când Ioan termină, Clauzevici începu să râdă cu o voce groasă, mult mai groasă decât ar fi putut să încapă în trupul lui de-o Şchioapă şi pocit cum se arăta şi, scoţându-şi sabia, fanda de câteva ori înspre Ioan, apoi spuse:

A.

— În gardă, musiu!

Deschizând alene un ochi, Ioan îl privi se agită.

— Nu te mai agita, bre, atâta, spuse Armeanul Zadic, pe picioarele mele, că cine ştie ce beteşug ai putea să-mi produci, sau vreo umflătură sau gâlcă.

Clauzevici îşi băgă sabia în teacă, apoi şuieră printre dinţi spunând:

— V-aţi convins cred!

Şi iar, şi iar tăcerea se aşternu ca o ninsoare peste trupurile lor jigărite, peste trupurile lor, morminte falnice şi triste, se aşternu tăcerea ca o ninsoare. Ca doi faraoni fură atunci în tăcerea aceea. Ca doi faraoni fură în frigul acelei dimineţi fără sfârşit. Solemn, Clauzevici se făcu atunci o pasăre mare, albă, ca o lebădă peste trupurile lor, îi acoperi cu aripile ei lenevoase, ca şi cum totul ar fi început atunci, apoi spuse:

— Nu mai fiţi trişti, bre, că fac cinste!

şi vocea lui se rostogoli peste lume ca o apă amarnică şi nestăvilită, îi trezi vocea lui de tot, ca şi cum

ar fi fost treji mereu şi trişti şi aşteptând cine ştie ce, să vină vreun diavol mic la picioarele Armeanului şi să zică tocmai cuvintele astea, sau altele, oricare, numai că

Acela spuse chiar cuvintele astea, că face cinste adică şi să nu mai fie trişti.

Da’ de ce, spuse Armeanul, dacă faci mata cinste să nu mai fim noi trişti?

Clauzevici se uită la Armean şi figura acestuia îl întrista şi pe el, galbenă şi ţepoasă, cu ochii în fundul capului şi numai de acolo privind lumea şi numai în chipul acesta de atâta amar de vreme, sfârşind lumea cu ochii Armeanului şi începând acolo.

— Ar trebui să ne pregătim! spuse într-o vreme Ioan şi vocea lui fu ca şi cum Ioan ar fi fost un gâtlej uriaş, dar nu şi altceva, vreo mână, sau vreun os anume, sau vreo poftă.

— Ne-om pregăti! spuse Armeanul, dar şi cuvintele lui fură fără vreo noimă.

— Atunci eu o să mă culc din nou! spuse

Clauzevici şi se vârî la picioarele Armeanului şi gâdilându-l plăcut şi fără nicio trebuinţă în asta.

— Dacă Acesta se culcă, înseamnă că n-au să vină acum, aşa că putem sta o vreme liniştiţi sau ca şi liniştiţi! spuse Armeanul.

Ioan privi către picioarele Armeanului, acolo unde se vârâse Clauzevici, şi privind umflătura aceea anume, spuse:

— Nu trebuie să fim siguri, fiindcă pot să vină oricând şi mai ales când te aştepţi mai puţin, spuse Ioan şi cuvintele lui se izbiră

de Armean, nu-l vrură şi nepăsătoare se aşezară lângă el ca nişte flori mari şi puţin veştede, crini cu lujere lungi şi semeţe au fost cuvintele lui Ioan atunci.

Odaia aceea de han se făcu şi mai întunecoasă sub privirile lor mohorâte, ca o piele zbârcită se adună odaia peste trupurile lor, întregindu-i.

— Ninge mereu! spuse nepăsător Ioan într-o vreme.

— Stau şi mă gândesc, spuse Armeanul, că dacă ninge, tocmai de asta n-au să vină prea curând, că cine pleacă pe aşa o vreme la drum? Mi-e somn şi asta mă face să cred că n-au să vină azi, mai spuse şi deschizând un ochi somnolent privi pieziş lumea.

Şi lumea era ca o sanie tăcută alunecând prin iarnă şi prin odaia lor puturoasă.

Răsucindu-se, Ioan vârî mâna sub perna jegoasă de o avea sub cap şi scoase un clondir şi ridicându-l în dreptul ochilor îl privi aşa cum priveşti orice clondir care mai are cât de cât ceva în el.

— O fi mastică! spuse Armeanul privind în tavan spre o pată umedă pe care crescuseră alene flori mucegăioase, le privi cum alunecă spre ochii lui ca nişte suliţe şi ta aia se prefăcu într-un soare cenuşiu, fuminându-le chipurile şi în lumina aceea Ioan se înălţă deodată prin aer ca o pasăre lenevoasă şi tristă.

Şi înălţându-se şi plutind, de acolo spuse:

Cred că este mastică!

Şi privind la Ioan înălţându-se şi plutind, Armeanul spuse:

— N-aş fi crezut, bre, că mastică îmi va produce vreodată o bucurie atât de mare.

Şi iar şi iar, Ioan se rostogoli prin aerul cenuşiu şi privind lumea de acolo, spuse:

— Gândesc că ninsoarea s-o fi oprit de-acuma!

— De ce să se oprească, bre? spuse

Armeanul, că dacă se opreşte vin ăia, mai spuse şi se uită către Ioan şi privindu-l spuse: Şi noi nu suntem pregătiţi deloc!

— O să bem! spuse Ioan şi iar se gândi la Englitera şi gândindu-se la aceasta privi la tavan şi tavanul era ca un cer mucegăit şi galben şi atingând cu un deget cerul acela de decembrie, se arătă ochilor istoviţi ai Armeanului.

Şi atunci Armeanul se ridică şi el încet tingă Ioan şi fiind lângă acesta spuse:

— Socot că ninsoarea nu s-o fi oprit încă.

Părăsit, Clauzevici ieşi de sub aşternuturi şi privind la cei doi spuse:

— Ce dracu' faceţi, bre, acolo? apoi văzând clondirul, ochii îi străluciră ca două luminiţe şi coiful îi căzu într-o parte în tâmn ce spunea: Aha, beţi mastică!

— Bem! spuse Armeanul oftând şi duse clondirul la gură şi bău.

Şi după ce bău, mirosul dulceag al mas-ticului se răspândi prin cameră, intră în nările lui Clauzevici care fremătară de plăcerea ce o aflau şi din nări mirosul i se scurse leneş în plămâni, dacă Acela o fi avut plămâni.

— Diavolii nu au plămâni, spuse într-o doară Ioan privindu-l pe Clauzevici şi văzându-i faţa schimonosită de poftă.

Rostogolindu-se prin aer ca printr-o apă cenuşie şi mătăsoasă, Armeanul întinse clondirul spre Ioan şi spunând:

— Aşa credeam şi eu, bre, dar ăsta pare alcătuit cu totul anapoda şi oricum năpădit de pofte.

Şi Ioan bău şi el, şi un strop parfumat i se scurse pe bărbie şi de acolo căzu pe duşumeaua murdară şi rece şi se sparse într-o pată mică şi lipicioasă.

Înveseliţi oarecum, băură iar, schimbând clondirul de la unul la altul şi lăsând din când în când câte o picătură pe alături de gurile lor însetate şi lacome şi privind zborul picăturii căzând. Ba chiar Armeanul inventă un joc. Lăsa câte o picătură să cadă, apoi se repezea după ea

răsucindu-se în aer ca vreun peşte agil şi vesel şi încercând s-o prindă în gură. Şi chiar reuşind de două ori la rând aceasta şi râzând după aceea ca nişte copii uriaşi. Şi Clauzevici uitându-se la ei spunând: – Nici nu-mi pasă de voi! Şi vrând să dovedească aceasta se vârî la loc în aşternuturile mototolite lăsând la iveală coiful ruginit pe alocuri şi găurit. Nu-i dădură atenţie şi continuară să zboare ca nişte păsări uriaşe şi angelice şi jerpelite. Şi într-o vreme Armeanul spuse:

— Nu cred că ăia mai vin vreodată! Şi atunci Ioan se mohorî şi zburând uşor poposi în patul lui şi se vârî sub păturile reci şi jilave. Clauzevici ieşi din patul Armeanului şi se aşeză la picioarele lui Ioan, se încolăci acolo cum putu mai bine şi clănţănind din dinţi spuse:

— S-a făcut al dracului de frig!

— Na, bea şi tu, bre! spuse Armeanul şi îi întinse clondirul Aceluia, şi Acela bău dinţii lui clănţăniră pe gâtul clondirului umplându-i de o spaimă buimacă.

LAZARET

lui Mircea Ciobanu

Soarele se prelinse într-o lumină albă şi sfărâmicioasă peste ziduri, se amestecă cu albul lor strălucitor de var proaspăt întins, vestind o dimineaţă fără sfârşit. Lingave, zidurile casei noastre atunci se înălţară ca nişte păsări biruite şi angelice spre un cer fără culoare şi străin.

Înfăşurat în cearşafuri ca o stafie, Ioan, geograf la şcoala de la Colţia, cercetă odaia unde se afla cu o privire buimacă şi mahmură şi neînţelegând se îndreptă spre o fereastră ca un ochi aşezat invers, prin care privi lumea şi

ordonând-o într-un fel. Suspinând, Armeanul aruncă o privire apoasă lumii, anul acela, 1808, începu din nou atunci, mereu.

Astăzi o fi miercuri! spuse Armeanul, fiindcă din câte mi-aduc aminte, marţi am hotărât să ne îmbătăm.

O fi! spuse Ioan întorcându-se către Armean, dar nu ştim în ce lună şi în ce an.

— Stau şi mă gândesc, bre, că ar putea fi orice lună şi orice an dintr-o miercuri fiindcă era marţi când am început să bem şi să ne înveselim.

Ca vreun gânditor antic, ca un Pitagora bunăoară, Ioan Geograful îşi aranja cearşaful în care era învelit, sau vreun Arhimede; de la înălţimea acestora, Ioan spuse:

— Cred că şi tine că e miercuri, fiindcă mi-e foame şi sete. Şi iar uitându-se pe fereastra ca un ochi fără pleoapă, spuse: Nu se vede nimic, decât un zid mare şi alb pe care se caţără furnicile. Şi întorcându-se spre

Armean, Armeanul îi văzu faţa luminoasă ca faţa unui înger, sau ca a lui Ştefan, alesul să slujească la masă, judecat în sinagoga

Libertinilor de către Arhirei şi mulţime. „Şi au ales pe Ştefan, bărbat plin de credinţă şi de duhul Sfânt, pe Filip, pe Prohanor. pe

Timon, pe Parmena şi pe Nicolae, prozelit din Antiohia”, se gândi Ioan, spuse:

— Ca un vierme uriaş, Armeanul se arată atunci ochilor lui Ioan, şi ca vreun

Arhanghel nebănuitor, Ioan se arătă ochilor

Armeanului, privirii lui apoase şi leneşe şi scormonitoare, încremeniţi ca nişte statui de cretă vremelnice au fost atunci şi nevrednici.

Zidurile de var îi adormiră hipnotice şi albe şi bolnăvicioase, într-un somn cu vise evanghelice şi ucenice. De undeva o voce neştiută spuse peste ei:

— Lazare, vino afară!

Şi somnul lor se prefăcu în trezire şi în cunoaştere şi în veghe. Privind la zidul alb ca o hermină iernatică, Armeanul spuse:

— Încăperea asta e altfel decât mi-aş fi putut închipui că trebuie să fie o încăpere în care te trezeşti după o beţie. Stau şi mă gândesc că nu ne-om fi trezit încă.

Aşezându-se pe jos, o rază de soare poposi pe creştetul lui Ioan, ca o aureolă. Şi stând pe jos, Ioan spuse arar:

— Aşa o fi, dar nu ne pasă de asta!

— Ai dreptate, bre, nu ne pasă, spuse

Armeanul Zadic răsucindu-se şi aşezându-se într-o pată de lumină care se făcu ca o aureolă peste creştetul lui.

Statură aşa ca doi sfinţi fără treburi lumeşti, ci numai contemplând şi sporovăind. Scotocindu-se, Ioan scoase de undeva o smochină ca un gândac strivit şi o aşeză între el şi Armean pe duşumeaua dată cu var. Şi întindu-se la fructa aceea, spuse Armeanul:

— N-au prea fost roade anul trecut, dar smochina asta mă face să cred că n-au fost deloc.

Şi se gândi Ioan, spunând:

— „Şi luând cele şapte pâini şi peştii, mulţumi, frânse şi dădu ucenicilor, iar ucenicii mulţimilor. Şi au mâncat toţi şi s-au săturat. Iar cei ce au mâncat erau patru mii de bărbaţi afară de copii şi de femei”, şi spunând acestea, luă Ioan smochina şi rupând-o în două, întinse jumătate Armeanului, iar jumătatea lui o băgă în gură şi începu s-o molfăie gânditor.

Şi luând Armeanul jumătatea lui spuse:

— Sunt sigur, bre, că smochinul ăsta n-a făcut decât o smochină şi asta numai aşa, ca să fie împotrivă. Unterofiţerul Alecu Racoviţă mi-a povestit odată despre

diavolii smochinilor şi anume că aceştia sunt cei mai răi şi că dacă pui calaican la rădăcina smochinului, diavolii aciuiţi acolo ies la lumină şi râd şi poţi să-i vezi şi să-i auzi. Da’ stau şi mă întreb de ce or fi râzând?

Ioan se uită la Armean, dar nu-i răspunse.

— Dar cred că râd, spuse Armeanul

Zadic, a batjocură şi a bucurie. Şi Ioan nu răspunse, sau poate nici n-o fi auzit ce a spus celălalt, Armeanul adică. Sau poate râsul e o proprietate a lor, mai spuse Armeanul, apoi îşi băgă jumătatea lui de smochină în gură şi tăcu. Râd adică mereu.

Şi tăcând şi mâncând, o vreme fără ore se aşeză peste ei, îngropându-i. O lumină albă şi scurtă, ca lumina vreunei explozii, se făcu în cameră, şi nemişcarea lor încremeni lumina aceea fără umbre. Deodată se deschise o uşă la care nu se gândiseră şi intră un unterofiţer cu capul spart îmbrăcat într-o uniformă la care îţi făcea plăcere să te uiţi, adică la galoane şi la fireturi şi la găitane, care îi salută politicos, pocnind chiar şi din călcâie şi zicând:

— Vă salut, domnilor, mă bucur că nu sunt singur în acest ospiciu.

— Da’ de ce crezi mata, spuse Armeanul într-o vreme, că ne-am afla într-un ospiciu?

— Sigur, spuse unterofiţerul, nu e un ospiciu, da’ e ca şi cum ar fi, fiindcă nu înţeleg deloc de ce m-au adus aici.

— E un lazaret! spuse mohorât Ioan, să privească undeva anume sau la ceva.

— Să ştii, bre, că la asta m-am gândit şi eu, spuse vesel Armeanul, la un lazaret adică. Şi dacă e aşa înseamnă că avem vreo boală sau vreo contagiune cu vreo boală, dar nu simt nimic din astea două. Tu simţi?

— Nu simt! spuse Ioan. De ce aş simţi?

— Atunci să ştii că ne-au băgat de pomană aici, că

nici dumnealui nu pare să aibă ceva, spuse Armeanul, şi către unterofiţer:

Vrei mata să scoţi limba puţin?

Unterofiţerul cu capul spart se supuse şi scoase o limbă uriaşă şi vânătă, ca a vreunui mort în ştreang, care îl umplu de sudori reci pe Armean. Şi uitându-se la limba aceea atârnând şi cercetând-o, spuse la urmă:

— Din câte mă pricep eu, nu ai nimic grav, numai că parcă ai fi fost spânzurat înainte să te aducă aici.

Unterofiţerul îşi băgă limba la loc în gură, apoi spuse:

— Mă numesc Malfeior şi a dat o butca peste mine tocmai când mă gândeam mai puţin la o butca şi la nemţii de la agenţie care o mână.

— Un neam de-al meu, spuse Armeanul, porucicul Votnischi, a păţit la fel anul trecut şi după asta am primit moştenire o sabie rusească pe care am pierdut-o.

Unterofiţerul Malfeior îşi scutură ciucurii de-i atârnau pe umăr, galbeni ca untura de gâscă şi chiar şi decoraţiile de le avea, cruci şi stele, zdrăngăniră uşor.

— Atunci mi-am făcut testamentul, spuse Armeanul, ca să fie, de începea cu cuvintele: „De vreme ce întâmplarea cea viitoare este nevăzută şi însuşi îngerilor necunoscută, pentru că numai lui Dumnezeu û sunt cunoscute aceste fapte...” spuse şi rânji şi se aşeză lângă Ioan şi privi. Şi cu o unghie începu să se scarpine pe un dinte a pagubă.

Ioan rânji şi el şi, după ce rânji atât ca să se plictisească orişicine, spuse:

— Mă şi văd întins pe o masă şi domni gravi, cu pălării negre ca la Montpellier, eu mâinile lor albe răscolindu-mi prin măruntaie. Şi din maţele mele ieşind aburi şi miresme, răspândindu-se peste tot, ca un suflu răcoros peste cine ştie ce hoit, umplându-le nările şi plămânii. Când mă vor părăsi, în locul vintrelor mele vor

înfige o luminare groasă de seu, pâlpâind nedibace şi veşnică. Şi un înger ca o acvilă se va cocoţa pe fruntea mea, somnolent şi aşteptând să-mi crească aripile şi să plecăm de acolo.

BIBLIOTECA WO. FRAŞIV

Tăcând, Ioan căzu în tăcerea desăvârşită şi mohorâtă şi luminoasă a acelei zile.

Încremenit, un soare albicios revărsa orele peste ei, ca vreun mecanism antic şi nefolositor. Şi tăcând şi privind, priviră. Şi privind, ziua se scurse leneşă pe lângă ei, o altă zi, la fel, făcându-se iar.

Într-o vreme, Armeanul spuse:

— Nimic, bre, nu e mai folositor decât statul, după cum spune şi iezuitul Cristoval

Acosta în lucrarea *Drogas*, în anul 1578, aşa că nu înţeleg de ce nu te aşezi mata, mai spuse şi se uită la unterofiţer aşa cum te uiţi la vreo plantă care a crescut lângă tine în timp ce dormeai sau te gândeai la altceva.

Strângându-şi aripile, unterofiţerul Malfe-ior se aşeză lângă cei doi şi le vorbi despre ospăţul păsărilor şi despre cei ucişi cu sabia care iese din gura celui ce şade pe cal şi cum toate păsările s-au săturat de leşurile lor. Şi tot vorbind, unterofiţerul îşi foia aripile ca două frunze de smochin în faţa vuitului.

— Să ştii, bre, spuse după o vreme

Armeanul, că lazaretul ăsta e tocmai un lazaret de ciumaţi, fiindcă simt cum îmi creşte o bubă la subţioară.

— O fi! spuse Ioan, fiindcă şi mie mi-au crescut trei bube, care acum dau să spargă cred, după mâncărimea pe care mi-o produc.

Stau şi mă gândesc, spuse Armeanul, că o fi chiar ciumă, căci nu poate fi altceva, după cum spune şi Hipocrate: „Dacă se ingerează hrană mai multă decât permite constituţia, faptul acesta produce boală”, şi noi nu

putem spune că am mâncat cine ştie ce. Iar dacă ar fi aşa, că o smochină e prea mult pentru doi oameni morţi de foame, ni s-ar fi inflamat ficatul, iar în inflamaţia ficatului, după cum spune acelaşi Hipocrate, survine însă sughiţul. Tu sughiţi?

— Nu, de ce aş sughiţa, spuse Ioan, mai ales că în inflamaţia ficatului sughiţul e semn rău.

Ascultându-l, Armeanul căscă deodată gura şi strănută fericit şi lăcrămând, spuse:

— Asta e bine, bre, strănutul adică, fiindcă dacă la unul care sughiţe survin crize de strănut, acestea fac să înceteze sughiţul, înseamnă că n-am nimic cu ficatul.

Privindu-i pe cei doi cum stau şi vorbesc, Malfeior se strădui deodată să pară bine dispus şi zâmbind cu gura lui ştirbă ca a unui sfânt, spuse:

— „Strănutul vine din cap: fie că encefalul se încălzeşte, fie că vidul din cap e înlocuit de umezeală; atunci aerul închis în interior e gonit în afară, făcând zgomot, pentru că ieşirea lui are loc printr-o cale strâmtă”, şi iar zâmbi şi zâmbind, gura lui se arăta ca o vrere păguboasă şi tristă.

— N-aş fi crezut, bre, niciodată, că îngerii pot să-l ştie pe Hipocrate, sau ca să ştie ceva în general.

— Îngerii, spuse oarecum absent Ioan, sunt foarte studioşi, şi nu se ştie de ce ei îl preferă îndeosebi pe Platon şi pe Hipocrate, iar Corvisart, medicul împăratului Napoleon, citează vreo sută de îngeri doctori în medicină, iar dintre aceştia toţi, pe care cine poate să-i ţină minte? Scaliger, Pérez de la

Verga, Levi ben Gerson, Barthélémy Englezul, Lapin, precum şi Ioan Corvinul au studiat îndeaproape efectele strănutului asupra oamenilor şi cum atrage el după sine bunăstarea şi norocul în călătorii şi afaceri.

Academia Engliteriană l-a ales membru de onoare pe

Levi ben Gerson şi i-a scris numele cu litere de aur, fiindcă a dovedit prin numărătoare că englezii strănută cel mai mult dintre toate popoarele, de unde şi faptul că ei sunt călători atât de norocoşi.

— Acum îmi dau seama, bre, spuse

Armeanul, că sărăcia mea se trage tocmai din asta, şi chiar din faptul că nu prea călătoresc. Verii mei dinspre mamă, Constantin şi Iorgu Calanda, s-au îmbogăţit peste noapte, nefăcând nimic, decât aşteptând să moară de foame. Până a venit unul şi a zis să nu mai aştepte asta că tot n-o să se întâmple şi că au primit o moştenire de pământuri în Vlaşca şi Ialomiţa. Şi tot aşteptând nu făceau decât să strănute şi să-şi ureze unul altuia noroc şi să joace table în faţa porţii.

Şi tăcând şi pe urmă spunând:

— Dar ăsta, Îngerul Barthélémy Englezul pe care l-am studiat îndeaproape, spunea că aşa cum vine norocul din strănut, aşa se şi duce, şi de aia nu sunt nici invidios sau altceva pe ăştia doi de ţi i-am spus.

Şi iar soarele se făcu ca o noiţă în privirea lor şi prea depărtat.

— Singura moştenire, spuse Ioan Geograful, pe care am primit-o vreodată nu mi-a făcut vreo bucurie sau vreo tristeţe. Erau două straie mari, douăzeci şi unu de straie de mijloc şi patrusprezece pături.

Tăcură şi tăcerea era ca vreo vulpe roşcovană şi veselă. O muscă bâzîî a dimineaţă şi a trezie, cu aripile îngreuiate de aburii acelei dimineţi sau tocmai de aceea bâzâind lenevos şi adormitor.

Frecându-se la ochi, mahmur, Armeanul Zadic spuse:

— Om fi dormit, bre, mai mult decât se cuvine, vreo zi şi-o noapte peste noaptea care a trecut, fiindcă nu mai ştim în câte suntem azi, sau de ce suntem în câte.

— Ne-am îmbătat! spuse Ioan Geograful şi tăcu.

— Aşa cred şi eu! spuse Zadic privind la Îngerul Malfeior, care dormea cu aripile desfăcute şi horcăindu-şi somnul de dimineaţă sărăcăcios.

— Ne-ar trebui ceva ca să ne dregem, spuse Zadic şi privi şi el la înger, măcar vreo braga, dacă altceva nu, vreun rachiu călduţ şi înmiresmat şi răcoros pentru gâtlej, şi iar privi la înger care dormea cu limba atârnându-i ca o curea de bărbier leneş şi guraliv.

Doarme, nu glumă, mai spuse, dar parcă gândindu-se la altceva, cine ştie la ce, învelit în cearşaful lui ca într-un giulgiu şi aşteptând.

— Suntem într-un lazaret, spuse Ioan aşa cum spui despre ceva obişnuit şi neutru, ca despre vreo pasăre pe care o vezi, şi văzând-o ştii că e o pasăre, vreun porumbel sălbatic şi neliniştit şi zburând, dar nu ştii de ce zboară şi unde şi cât.

— Suntem! spuse Armeanul şi iar trase cu ochiul împrejur, înspre pereţii albi şi goi şi familiari.

Şi uitându-se pe fereastră, întâi văzu cerul ca o pată veselă, netăgăduit aşa, şi îngerii orânduitori zburând în înaltul acelui cer. Spuse:

— Sunt mai mulţi îngeri ca nişte porumbei graşi care dau târcoale pe aici, înveşmântaţi în roşu şi în verde fără niciun rost. Tăcu şi o vreme îi priviră fericiţi şi indiferenţi cum zboară şi pe urmă ascultară un câine care latră la îngeri, vreo potaie jigărită şi dând din coadă.

— Dacă dă din coadă, spuse Zadic într-o vreme, înseamnă că ăştia au mai fost pe aici, sau javra o fi fost pe la ei, o fi câinele lor, desigur. Ce crezi?

Dar Ioan nu răspunse privind la zborul îngerilor şi bucurându-se ca un prost de acolo de unde era, din giulgiul lui. Şi tăcând şi privind, dimineaţa se făcu necuprinzătoare ca un sac de iută prost legat la gură şi leneş aplecându-se spre pământ şi părăsit în vreo şură cu

acoperişul spart. Cu capul sprijinit pe sacul acela, Armeanul deschise ochii şi văzu un înger grăsuliu strecurându-se printr-o spărtură a acoperişului şi, zburând prin raza de lumină, îngerul poposi pe pieptul lui şi începu să-i ciugulească drăgăstos perii de pe faţă, crescuţi anapoda şi trist.

— Asta a fost altă dată! spuse Armeanul

Zadic şi se scutură de imagine, aşa cum te scuturi de firimiturile unei pâini.

Şi iar fiind lângă Ioan, priviră ca doi morţi prin gaura de zid zăbrelită şi la fel ca doi morţi se bucurară că văd şi aud şi simt. Şi îngerii aceia zburară în şir ca la vreo paradă, apoi se adunară grămadă şi forfota lor se vedea acum ca explozia unei perne într-o cameră mică. Unul dintre ei se desprinse din grup şi scoţând de undeva un pistol turcesc îl îndreptă spre cei doi. Întins sub cearşaful lui, Armeanul Zadic spuse:

— Ăştia, bre, să ştii că n-or avea nicio treabă de s-au adunat atâţia grămadă la un loc, tocmai în dreptul găurii din zid pe care ne uităm noi. Şi stau şi mă întreb că ce-o vrea să facă ăla cu ditamai pistolul şi tocmai înspre partea noastră a lumii.

Şi spunând acestea, pe urmă văzură o flacără rece ieşind din ţeava pistolului, ceva vâjii şi căzu la picioarele lui Ioan şi o bubuitură năprasnică zgudui pereţii casei în care erau şi, lenevos, ca după o masă copioasă, o crăpătură se ivi în tavan şi puţin moloz le curse pe creştet.

— Ce e? întrebă prin somn unterofiţerul

Malfeior şi limba lui spuse cuvintele astea două unduindu-se prin aer ca un bici.

— N-aş fi crezut, bre, că cineva poate să vorbească fără să-şi ţină limba în gură.

Cred că e semn rău!

Posomorât, Ioan surâse subţire înspre tavan şi spuse:

— Suntem de acord că numele este o anume imitaţie a lucrului. Şi fiind chiar aşa, nu trebuie să ne pese prea mult de ceea ce spunem sau auzim.

— Stau şi mă gândesc, bre, că ai dreptate, spuse Armeanul, fiindcă dacă eu spun că am ciumă asta nu e chiar ciuma, ci numai numele ei, şi ridicându-se puţin întinse mâna şi culese de la picioarele lui Ioan un mărgăritar ca un ou de bibilică, dacă nu şi mai mare, şi ţinându-l în palma făcută căuş privi mărgăritarul şi spuse: – Ăştia sunt nebuni dacă trag în noi cu ditamai mărgăritarul.

Îngerii se adunaseră iar într-un stol fremătând bezmetic şi anapoda, ca un polip în care cineva ar înfige nenumărate aripi cenuşii, tivite cu vineţiu şi alb şi roşu.

Privind şi el mărgăritarul pe care Armeanul îl lăsase acum pe jos, Ioan spuse:

— Aceştia nu sunt nişte îngeri anume, ci o substanţă proteică de natură divină, aşa cum o descrie Petrus Lombardus în *Libri*

Sententiorum, din care se fac îngerii când vor.

— În anul 1786, spuse Armeanul, o asemenea substanţă s-a arătat peste cerul

Moscovei şi a scris şi în ziare de ea, dar eu n-am văzut-o, fiind atunci într-o călătorie în

Asia.

Şi iar tăcură ca doi morţi şi livizi întocmai ca şi ei, numai unterofiţerul Malfeior dormea horcăind alene şi fremătându-şi aripile după cum o fi avut chef, stârnindu-le gânduri haotice şi papistaşe.

— Ăsta, spuse Armeanul, Petrus Lombardus, nu e chiar acela care se întreabă dacă Adam n-o fi cumva înger?

— Ba da! spuse Ioan Geograful şi pupilele din privirea lui îşi şterseră strălucirea bruscă de o avură, aşa

vru.

— Stau şi mă gândesc, bre, spuse Armeanul, că şi el, Petrus Lombardus adică, o fi acum printre îngerii aceştia care ne dau târcoale şi dacă o fi, să ştii că ascultă ce vorbim despre el şi despre cartea lui şi poate că se bucură că vorbim tocmai de asta. Dar crezi că ăştia se pot bucura de ceva anume?

— S-or bucura! spuse Ioan. Vărul meu

Tache Polihroni mi-a povestit de un înger pitic pe care îl avea el într-o colivie şi care se bucura foarte tare când îi dădea cartofi prăjiţi şi când cineva îl mângâia pe aripi.

— Te cred, bre, chiar şi eu m-aş bucura dacă cineva mi-ar da cartofi prăjiţi şi m-ar mângâia pe creştet, spuse Armeanul şi-şi mişcă aripile de le avea sub el mototolite ca un cearşaf umed şi murdar.

— Ce e? întrebă neliniştit oarecum Ioan.

— Nimic, bre, spuse Armeanul. De ce ar fi ceva? Mă gândeam numai că dacă avem ciumă şi nu ştim, sau altceva, lingoare şi aiurăm şi credem că nu avem nimic din astea două.

— Sau holeră! spuse Ioan şi rânji ca un mort lumii, pereţilor acelora spoiţi cu var.

Scotocindu-se prin buzunare, Armeanul scoase o pungă de piele fină, plină cu bobiţe reci de camfor, şi desfăcând punga vărsă bobiţele pe duşumea, şi bobiţele se rostogoliră printre degetele lui ca nişte lumânări răşchirate. Şi mirosul acela atrase nenumărate albine vesele şi cercetătoare care se rostogoliră prin aer bâzâind şi umplându-i de o spaimă vicleană.

— Bine ar fi fost, bre, acum, să fi avut ceva de băut! spuse Armeanul Zadic şi dimineaţa se adună sub cuvintele lui ca o bilă de sticlă, vreo mărgică verzuie în jurul căreia bâzâiau albine bezmetice şi hulpave, cercetându-i şi: Prea

sunt, bre, lacome şi harnice albinele astea! mai spuse. Aproape că îmi produc somn şi nervi. Şi: Oare nu zice tot Hipocrate că vinul ţine de foame? Şi agitaţia, căscatul şi frisonul nu se risipesc oare bând vin amestecat în părţi egale cu apă?

— Iar, spuse Ioan, cine bea apă nu va înfăptui nimic înţelept pe lume, după cum spune şi Aristofan şi chiar şi alţii.

— Şi chiar şi ciuma se vindecă cu oţet, şi noi, nu-i aşa? avem ciumă. Măcar de-am avea puţin oţet! spuse Armeanul şi se uită cu ură primprejur, văzu prin pereţi aşa cum vezi printr-o hârtie unsă cu gaz, îi văzu pe aceia morţi şi aşteptând, întinşi şi despuiaţi ca nişte Adami, batjocorindu-l cu zâmbetul lor sticlos şi vesel. Se uită şi văzu, furia aia rece îl făcu să vadă prin albul zidului ca un cearşaf înfricoşător, văzu o curte şi, bălăcindu-se în soare, morţii umblau de colo colo fără rost şi unul purtând un papagal din aceia vorbitori, înveselit deodată şi fără gânduri Armeanul spuse:

— Odată când mă plictiseam, prin 1783, mi-am cumpărat un papagal ţigănesc din cei numiţi ceucă şi l-am învăţat să zică pe latineşte propoziţia: „Et habet tristis quoque turba cynaedos”, pe care am citit-o în Montaigne. Pe papagal l-am botezat Marţial şi

l-am vândut cu zece taleri spanioli la primul bâlci unde m-am nimerit să fiu mai spre seară şi fără niciun chef de viaţă în mine.

Deschizând un ochi înspre Armean, Ioan spuse:

— Baronul Bellio, cu care s-a întâmplat să fiu prieten, a cumpărat acest papagal zece ani mai târziu la Viena, dar acum nu mai ştia să zică decât: „Et habet tristis” şi pe urmă tuşea olimpian ca vreun Werther păgubos şi cârcotaş. Era atât de jumulit şi plin de căpuşe încât l-am sfătuit pe baron să-l sugrume şi să-l împăieze, ceea ce a şi

făcut spre bucuria mea.

— Dacă nu ştia, spuse Armeanul, să zică decât jumătate din ce l-am învăţat şi-a meritat soarta, mai spuse şi apoi privi undeva anume, acolo unde te uiţi când n-ai vreun gând sau vreo dorinţă sau vreo vrere.

Şi soarele ca vreun cârcâiac ieşit dintr-o pivniţă se arătă şi punându-se peste ei de-a curmezişul, batjocorindu-i astfel, ca un vierme gras şi miriapod u învălui drăgăstos şi nesfârşit.

— Suntem trişti, bre, spuse arar Armeanul, din lipsă de alcool şi de chef.

— Şi chiar dacă n-am fi trişti, spuse Ioan parcă gândindu-se în altă parte, suntem bolnavi de ciumă, sau ca şi bolnavi şi ne-am pierdut interesul faţă de orice. Simt cum cresc bubele pe mine ca nişte ciuperci din cele numite burete pestriţ, roşii şi cu puncte albe şi otrăvitoare.

— Bre, să ştii că şi eu simt la fel şi chiar şi furnicături şi mâncărimi şi sudori calde şi reci, spuse Armeanul şi, dezvelindu-se până la brâu, aripile i se văzură deodată ca nişte panglici cusute alături şi mototolite la fel ca şi ele.

Şi văzându-şi aripile, icni a greaţă şi a vărsătură şi icnind şi vărsând, spuse:

— Mi s-o fi umflat ficatul de băutură, dacă nici măcar strănutul nu mi-a făcut bine, şi poate tocmai de asta nu simt durerile ciumei şi ale morţii.

Şi deodată aripile i se înfoiară ca pânze-le unei corăbii în vânt şi ridicându-se se roti prin cameră ţanţoş şi leneş sub privirile lui Ioan, şi chiar bătu din ele de vreo două ori, scuturându-le ca două mături prea pline de apă şi anapoda şi ridicând o mână în semn de salut şi de trufie se îndreptă spre fereastră ca un orator aşteptat şi urât. Mai mulţi papagali se iviră deodată de prin pereţi şi zburând spre el i se aşezară pe cap şi pe umeri, croncănind a aprobare şi a mulţumire, şi cu ciocurile lor

verzi netezindu-i părul arar de pe ceafă şi aranjându-i cearşaful în jurul trupului şi altele la fel de plăcute şi folositoare.

Şi întorcându-se către Ioan, se lăsă să alunece spre duşumea şi să spună:

— Bre, să ştii că suntem morţi dacă ni se întâmplă toate astea şi nu ştim.

Rânjind bezmetic şi triumfător, Ioan se ridică atunci ca un arhanghel peste lume şi, desfăcându-şi aripile, se întunecă lumea de aripile lui şi de poftele lui şi de frica lui.

„Un scriitor de statura lui Ştefan Agopian este stăpân pe tot ce face, pe structura întregului şi a părţilor, pe cadenţa frazelor, pe alegerea şi întrebuinţarea cuvintelor, pe realităţi şi fantasme, pe natura şi funcţia personajelor şi, fireşte, pe inefabilul care face un stil şi o operă. De asemenea el îşi alege, de fapt, îşi construieşte o anume lume situată cumva în timp şi apoi face cu ea ce vrea, după geniul său. Face ce vrea, dar şi ceva pe deasupra, de care, în mod necesar (şi salutar în cazul scriitorilor mari), nu este şi nu trebuie să fie pe deplin conştient. Structurile de adâncime ale unei scrieri de rang înalt ţin de structurile de adâncime ale psihicului. Or, acestea, în taina lor, nu sunt niciodată un conglomerat de pulsiuni incongruente, sunt ceva tot atât de coerent ca un destin şi transmit coerenţa acestora şi adâncimea aceasta operei literare, constituind-o într-o lume.”

Petru Creţia

CUPRINS